

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Markku Kaperi

Milloin yritys todetaan varattomaksi

Maksukyvyttömyyden määrittämiseen liittyviä ongelmakohtia

Opinnäytetyö
Syksy 2023
Tradenomi (ylempi AMK), Liiketoimintaosaaminen

Opinnäytetyön tiivistelmä

Tutkinto-ohjelma: Tradenomi (ylempi AMK), Liiketoimintaosaaminen

Suuntautumisvaihtoehto: Liiketoimintaosaaminen

Tekijä: Markku Kaperi

Työn nimi: Milloin yritys todetaan varattomaksi?

Ohjaaja: Tuulia Potka-Soininen

Vuosi: 2023

Sivumäärä: 44

Liitteiden lukumäärä: 1

Työn tavoitteena oli tutkia, mitä käytännön ongelmia liittyy yrityksen maksukyvyttömyyden määrittämiseen. Tutkija työskentelee poliisiorganisaatiossa, ja poliisin yksi tehtävä on talousrikosten esitutkinta. Yksi tyypillinen talousrikokseksi luettava rikos on velallisen epärehellisyys, ja tämän rikoksen esitutkinnassa selvitetään sitä, onko yritys ollut maksukyvyttö vai ainoastaan tilapäisesti maksukyvyttö tietynä ajanjaksona. Sillä, todetaanko yritys esitutkinnassa ja myöhemmin myös oikeudessa maksukyvyttömäksi, on vaikutusta siihen, tuomitaanko joku yrityksen vastuuhenkilö ko. rikoksesta. Maksukyvyttömyyden määrittämiseen liittyy kuitenkin käytännön ongelmia, joita tässä työssä on selvitetty.

Työn empiirisessä osuudessa käsitellään haastatteluvastauksia ja niissä ilmenneitä maksukyvyttömyyden määrittämisen käytännön ongelmakohtia teemoittain. Näitä teemoja verrataan kirjallisesta lähdeaineistosta saataviin tietoihin. Työn lopussa esitetään johtopäätös tutkimuksesta ja sen tuloksista. Haastatteluvastausten perusteella ilmeni useampia eri käytännön ongelmakohtia, joita velallisen epärehellisyys -rikosten esitutkinnassa tulisi selvittää nykyistä paremmin. Työn yhtenä tavoitteena oli parantaa em. rikosten esitutkinnan laatua, ja samalla myös kyseisten rikosten oikeuskäsittelystä tulisi sujuvampaa ja nopeampaa.

Tutkimus oli laadullinen, ja yhtenä merkittävänä aineistonkeruumenetelmänä käytettiin yksilöhaastattelua. Haastatteluun valittiin neljä eri ammatissa toimivaa asiantuntijaa, jotka käsitelivät työssään yrityksen maksukyvyttömyyttä. He vastasivat heille lähetettyihin kysymyksiin, jotka liittyivät yrityksen maksukyvyttömyyteen ja varattomuuteen. Merkittävien huomioiden, joka työssä tuli esiin, on että maksukyvyttömyyttä määritellään eri tavoin henkilön tehtävästä ja työnkuvasta riippuen. Myös tilapäisen maksukyvyttömyyden aikamääre on epäselvä ja tapauskohtainen.

¹ Asiasanat: maksukyky, maksukyvyttömyys, talousrikos, varattomuus, velallisen epärehellisyys

Thesis abstract

Degree programme: Master of Business Administration, Business Competence

Specialisation: Business skills

Author: Markku Kaperi

Title of thesis: When is a company insolvent?

Supervisor: Tuulia Potka-Soininen

Year: 2023

Number of pages: 44

Number of appendices: 1

The aim of the thesis study was to investigate the practical problems associated with determining the insolvency of a company. The researcher works at a police organization and one of the tasks of the police is the preliminary investigation of economic crimes. One typical crime considered a financial crime is the debtor's dishonesty, and the preliminary investigation of this crime determines whether the company was insolvent, or only temporarily insolvent during a certain period. Whether the company is found to be insolvent in the preliminary investigation and later also in court has an impact on whether a person in charge of the company is sentenced for the crime. However, determining insolvency involves some practical problems, which were clarified in this work.

In the empirical part of the thesis, interview answers and practical problems of determining insolvency are discussed by theme. These themes are compared to the information obtained from the written source material. At the end of the thesis, a conclusion of the study and its results is presented. Based on the interview answers, several different practical problems emerged, which should be better investigated in the preliminary investigation of the debtor's crimes of dishonesty. One of the goals of the thesis was to improve the quality of the preliminary investigation of the aforementioned crimes, and at the same time, the legal proceedings of the crimes in question would also become smoother and faster.

The study was qualitative, and individual interviews were used as one significant data collection method. Four experts working in different professions, who dealt with companies' insolvency in their work, were selected for the interview. They answered questions related to the company's insolvency and lack of funds. The most significant observation that came out was that insolvency is defined in different ways depending on the person's duties and job description. The duration of temporary insolvency is also unclear and case-specific.

¹ Keywords: ability to pay, insolvency, financial crime, lack of resources, debtor's dishonesty

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
Käytetyt termit ja lyhenteet.....	6
1 JOHDANTO	8
1.1 Työn taustaa.....	8
1.2 Tutkimusongelma	9
1.3 Aiemmat tutkimukset	10
1.4 Työn rakenne	11
2 VELALLISEN RIKOSTEN ESITUTKINNAN NYKYTILANNE	12
2.1 Velallisen rikosten esitutkinta	12
2.2 Velallisen rikokset.....	13
2.3 Maksukyvyttömyysedellytys osana velallisen epärehellisyys -rikoksen tunnusmerkistöä	14
2.4 Velallisen epärehellisyys -rikos.....	16
2.5 Konkurssilain mukainen maksukyvyttömyyden määritelmä.....	17
3 MAKSUKYVYTTÖMYYDESTÄ JA SEN MÄÄRITTÄMISESTÄ OIKEUSKIRJALLISUUDEN MUKAAN.....	18
3.1 Maksukyvyttömyyden arvioinnista	18
3.2 Milloin yritys voidaan katsoa maksukyvyttömäksi?	20
3.3 Milloin yritys voidaan katsoa tilapäisesti maksukyvyttömäksi	24
3.4 Keinotekoinen järjestely	26
4 TUTKIMUKSESSA KÄYTETTÄVÄ AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄ	27
4.1 Tutkimusmenetelmä	27
4.2 Lähdeaineisto ja sen hankinta	27
4.3 Tutkimustulosten analyysi	28

5	TUTKIMUKSEN TULOKSET	29
5.1	Maksukyvyttömyyden arvioinnista	29
5.2	Maksukyvytön yritys?	33
5.3	Tilapäisesti maksukyvytön yritys	35
5.4	Keinotekoinen järjestely	37
5.5	Varaton yritys	38
6	JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA POHDINTAA	40
	LÄHTEET	43
	LIITTEET	45

Käytetyt termit ja lyhenteet

Maksukykyyn ja sen määrittämiseen liittyviä termejä.

Keinotekoinen järjestely = Ulosottokaaren (705/2007) 4:14§ mukaan keinotekoisella järjestelyllä tarkoitetaan sitä, että velallinen esittää väitteen, että jokin omaisuus kuuluisi jollekin toiselle henkilölle, mutta väitteen esittäjällä itsellään olisi kuitenkin todellisuudessa määräysvalta kyseiseen omaisuuteen. Yleensä tällä pyritään yleensä välttämään ko. omaisuuden kohdistuvat viranomaistoimet, kuten ulosotto.

Maksukyky = Maksukyvyllä tarkoitetaan henkilön, tai yrityksen kykyä selviytyä (käytännössä maksaa) sen hetkisiä ja lähitulevaisuudessa erääntyviä maksuvelvoitteita.

Maksukyvyttömyys = Maksukyvyttömyys on vastakohta maksukyvyille, eli yrityksellä ei ole kykyä selviytyä sen maksuvelvoitteista. Muu kuin tilapäinen maksukyvyttömyys voi aiheuttaa velallisen epärehellisyys -rikoksissa rikosvastuun toteutumisen.

Maksuhaluttomuus = Maksuhaluttomuus ja maksukyvyttömyys eroavat siten, että maksuhaluttomuudessa on kyse siitä, että maksuja, tai velkoja ei jostain syystä haluta maksaa, vaikka maksukykyä olisikin. Maksukyvyttömyyden ollessa kyseessä, ei taas ole varoja, joilla maksaa.

Maksuvalmius = Alma Talentin (i.a.) mukaan maksuvalmiudella tarkoitetaan yrityksen kykyä selviytyä juoksevista kuluistaan ja maksuistaan ajallaan. Merkkejä huonosta maksuvalmiudesta ovat viivästyneet maksut, maksuhäiriömerkinnät ja viivästyskorot. Synonyymi maksuvalmiudelle ja myös maksukyvyille on likviditeetti.

Tilapäinen maksukyvyttömyys = Konkurssiasiamiehen toimiston mukaan velallista ei pidetä maksukyvyttömänä, vaan tilapäisesti maksukyvyttömänä, mikäli

velallinen on saamassa lähiaikoina tuloja tai varoja, joilla erääntyneet maksut ja velat voitaisiin maksaa. Yrityksen maksukyky voi vaihdella tilikauden aikana ja maksukyky heikentyä tilapäisesti.

Velallinen =	On se, jolla on velvollisuus maksaa velka velkojalle.
Velkoja =	On se, jolla on oikeus saada maksu velalliselta.
Varattomuus =	Mikäli yrityksellä ei ole tuloja, eikä varallisuutta, se todetaan varattomaksi.
Ylivelkaisuus =	Yritys on ylivelkainen, mikäli yrityksen velat ovat suuremmat, kuin varat.

Työssä esiintyviä lyhenteitä:

ETL	Esitutkintalaki
HE	Hallituksen esitys
KKO	Korkein oikeus
RL	Rikoslaki

1 JOHDANTO

1.1 Työn taustaa

Opinnäytetyön aiheeksi/tutkimuskohteeksi valikoitui maksukyvyttömyys, joka liittyy liiketalouden ja yritysmaailmaan sekä myös tutkijan omaan organisaatioon, poliisiin, jonka yhtenä tehtävänä on epäiltyjen talousrikosten esitutkinta. Tämä työ käsittelee maksukyvyttömyyttä ja sen määrittämiseen liittyviä ongelmakohtia. Maksukyvyttömyys voi kohdata yksittäistä henkilöä, yritystä, tai jopa valtiota, kuten esimerkiksi Kreikka, tai Italia, joita EU on joutunut tukemaan rahallisesti. Ettei työstä tulisi liian laaja-alainen, tässä työssä pääpaino on juuri maksukyvyttömyydessä ja sen määrittämisessä sekä se, milloin maksukyvyttömyys katsotaan ainoastaan tilapäiseksi. Muitakin esille tulleita ja maksukyvyttömyyteen liittyviä käsitteitä käsitellään tässä työssä, mutta hieman suppeammin.

Maksukyvyttömyyttä on tutkittu jo paljon ja aiheesta on kirjoitettu myös useita kirjoja, mutta tästä huolimatta maksukyvyttömyyden määrittämisessä on yhä edelleenkin ongelmia. Keskusteluissa talousrikostutkijoiden kanssa on myös tullut esiin, että juuri maksukyvyttömyydestä ja erityisesti siitä, milloin maksukyvyttömyys on ainoastaan tilapäistä, saatetaan kiistellä oikeudessa. Tästä syystä maksukyvyttömyyden tutkiminen on yhä edelleenkin ajankohtainen tutkimuskohde. Tämän työn tarkoituksena on löytää joitain tiettyjä käytännön ongelmakohtia, jotka voitaisiin huomioida ja tutkia nykyistä paremmin velallisen epärehellisyys -rikosten esitutkinnassa.

Tässä opinnäytetyössä käsitellään nimenomaan yrityksen maksukyvyttömyyttä. Maksukyvyttömyys, josta käytetään myös nimitystä insolvenssi ja varattomuus ovat lähellä toisiaan olevia termejä, mutta niillä on kuitenkin melko selkeä ero. Maksukyvyystä voidaan käyttää myös nimitystä likviditeetti, joka tarkoittaa maksukykyä ja myös sitä, miten yritys pystyy esimerkiksi realisoimaan omaisuutta maksukyvyn ylläpitämiseksi. HE 53/2002 mukaan maksukyvyttömyys kuvastaa sitä, että velallinen on taloudellisessa kriisissä. Varattomuus taas liittyy lähinnä varojen ja velkojen erotukseen. Kun yritys on maksukyvyttön ja varaton, niin silloin se on yleensä sellaisessa tilassa, että se haetaan konkurssiin. Yrityksen maksukyvyttömyys voi aiheuttaa myös sen, että yrityksen vastuuhenkilöt joutuvat rikosepäilyjen kohteeksi.

Yrityksen maksukyvyn määrittämistä tehdään talousrikosten esitutkinnassa ja erityisesti siellä yleisesti tutkittavina oleviin velallisen epärehellisyys -rikoksiin (RL 39:1) liittyen, jotka ovat tyyppisiä talousrikoksiksi luokiteltuja rikoksia. Tiivistetysti voidaan sanoa, että talousrikokseksi katsotaan rikos, joka liittyy yritystoimintaan, ja jolla on tavoiteltu taloudellista hyötyä. Velallisen epärehellisyys -rikoksissa on keskeistä rangaistavuuden ja rikosvastuun kannalta se, onko yritys ollut maksukyvytön, vai ainoastaan tilapäisesti maksukyvytön tietyssä ajanjaksona.

Velallisten epärehellisyys- rikosten esitutkinnassa selvitetään yrityksen maksukyvyttömyyttä ja sitä, onko maksukyvyttömyys ollut vain tilapäistä. Lisäksi tutkinnassa selvitetään myös yrityksen varallisuutta, joka realisoimalla maksukyvyttömyyden tila voitaisiin poistaa. Tämän selvityksen tekee yleensä poliisin talousrikosyksikössä työskentelevä ja tilintarkastuksiin erikoistunut henkilö. Rikoksesta epäilty hyvin useasti kiistää maksukyvyttömyyden ja esittää vastaväitteitä poliisin esittämille dokumenteille ja laskelmille. Keskustelu ja näkemyserot siitä, onko yritys ollut maksukyvytön, vai ei, jatkuu hyvin usein vielä oikeudessakin. Herääkin kysymys siitä, onko esitutkinnassa selvitetty yrityksen maksukyvyttömyyttä riittävän hyvin ja kattavasti, vai onko kyseessä ollutkin ainoastaan tilapäinen maksukyvyttömyys.

1.2 Tutkimusongelma

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, mitä eri käytännön ongelmia velallisen epärehellisyys -rikoksiin liittyvässä maksukyvyttömyyden määrittämisessä on ja myös sitä, milloin maksukyvyttömyys voitaisiin katsoa ainoastaan tilapäiseksi. Myös väliaikaisen maksukyvyttömyyden aikamääre on hieman epäselvä. Näitä ongelmakohtia sekä teorian ja käytännön ristiriitoja käsitellään tässä työssä. Työn tavoitteena on, että tutkimuksessa esille tulleiden ongelmakoh- tien ja johtopäätösten avulla voitaisiin laatia ohjeistus niistä asioista, joita tulisi esitutkinnassa selvittää, kun yrityksen maksukyvyttömyyttä selvitetään. Lisäksi laaditaan erillinen koulutus- paketti, jonka avulla opetetaan talousrikostutkijoita huomioimaan ja selvittämään esitutkin- nassa tässä työssä esille tulleita ongelmakohtia. Huolellinen ja laadukas esitutkinta myös vä- hentäisi oikeudessa keskustelua siitä, onko yritys ollut maksukyvytön vaiko ei ja tämä no- peuttaisi ja sujuvoittaisi asian käsittelyä ja rikosprosessia.

Tämän tutkimuksen tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitä eri ongelmakohtia maksukyvyttömyyden määrittämisessä käytännössä on?
2. Milloin yritys voidaan katsoa tilapäisesti ja milloin pysyvästi maksukyvyttömäksi?
3. Mitä asioita tulisi huomioida/selvittää, kun yrityksen maksukyvyttömyyttä määritellään talousrikostutkinnassa?

1.3 Aiemmat tutkimukset

Velallisen rikoksia ja yrityksen maksukykyä tai -kyvyttömyyttä käsitteleviä tutkimuksia on tehty useita. Näissä tutkimuksissa on kuitenkin ollut hieman eri tutkimusnäkökulma, kuin tässä työssä. Tässä opinnäytetyössä keskitytään pääosin maksukyvyttömyyden ja varattomuuden määrittämiseen liittyviin käytännön ongelmakohtiin, jotka ilmenevät haastatteluvastauksista. Tätä ei ole aiemmin varsinaisesti tutkittu, mutta asiaa on kyllä hieman käsitelty myös aiemmissa tutkimuksissa. Muun muassa Toikka (2021) käsittelee maksukyvyttömyyttä pro-gradu- tutkielmassaan Talousrikosoikeudellinen maksukyvyttömyyden käsite erityisesti laillisuusperiaatteen näkökulmasta. Toikka käsittelee yrityksen maksukyvyttömyyttä ja sen määrittämistä, mutta Toikan tutkimuksessa aihetta käsitellään nimenomaisesti rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen näkökulmasta.

Toikka (2021) tiivistää tutkimuksensa tuloksia mm. seuraavasti. Yrityksen maksukyvyttömyyden arvioinnissa ei velallisen varallisuusasemalla ole merkittävintä roolia, vaan se, miten yritys voi saada lisää tuloja kohtuullisessa ajassa ja mikä on näiden tulojen suhde erääntyviin maksuvelvoitteisiin. Näin ollen ylivelkainenkin yritys voidaan katsoa maksukykyiseksi - edellyttäen, että se kykenee saamaan tuloja kohtuullisessa ajassa esimerkiksi omaisuuttaan myymällä. Yrityksen maksukyvyttömyyttä arvioitaessa on tärkeitä huomioida nimenomaan yrityksen maksuvirrat. Toikan mukaan tilinpäätöstiedoista saadut tunnusluvut ovat käytännössä ne, millä yrityksen maksukykyä arvioidaan. Edelleen Toikka toteaa, että maksukyvyttömyyden sisällyttäminen lakiin olisi tärkeitä, koska tämä selkeyttäisi maksukyvyttömyyden määrittämistä, sekä auttaisi ymmärtämään paremmin maksukyvyttömyyden käsitteen sisällön.

Maksukyvyttömyyttä on käsitelty lisäksi myös mm. seuraavissa oikeudellisissa teoksissa. Kukkonen (2018) kirjassaan *Velallisen rikokset: tunnusmerkistöt ja yleiset opit* sekä Koulu ym., (2017) kirjassa *Insolvenssioikeus*. Näissä teoksissa käsitellään yleisesti mm. velallisen rikoksia ja konkurssiin liittyvää maksukyvyttömyyttä. Laitinen ja Laitinen (2014) kirjassa *Yrityksen maksukyky: arviointi ja ennakointi* käsittelevät maksukyvyttömyyteen johtavia syitä ja mm. maksukyvyttömyyteen liittyviä ennusteita.

1.4 Työn rakenne

Luvussa 1 (Johdanto) kuvataan mm. työn taustaa ja syitä tutkimukselle sekä tutkimusongelmaa. Lisäksi tässä luvussa käydään läpi maksukyvyttömyyteen ja varattomuuteen liittyviä eri käsitteitä. Luvussa 2 esitetään nykytilan kuvaus, jossa käydään läpi talousrikostutkinnassa tapahtuva maksukyvyttömyyden määrittäminen velallisten rikoksissa ja mitä merkitystä maksukyvyllä/kyvyttömyydellä on esitutkinnassa. Luvussa 3 käydään läpi maksukyvyttömyyttä teoriatasolla oikeuskirjallisuuteen perustuen ja lisäksi rikoslakiin kirjattuja velallisen rikoksia ja niiden tunnusmerkistöä. Luvussa tarkastellaan myös miten pitkään väliaikainen maksukyvyttömyys voi kestää. Luvussa 4 esitetään tutkimusmenetelmä, sekä työn lähdeaineistona käytettävä materiaali.

Luku viisi sisältää työn empiirisen osan, eli tuloksia. Tässä kappaleessa käydään läpi asioita ja ongelmakohtia, jotka tulivat esiin haastatteluissa sekä muutamassa korkeimman oikeuden päätöksessä. Kappaleessa verrataan näitä esille tulleita asioita teoreettiseen ja jo aiemmin tutkittuun tietoon ja kirjallisuuteen.

Luku kuusi sisältää johtopäätöksiä ja pohdintaa, mm. maksukyvyttömyyden määrittämisestä, tilapäisestä maksukyvyttömyydestä ja sen aikamääreestä. Lisäksi tässä luvussa käsitellään asioita ja toimenpiteitä, jotka tulisi huomioida talousrikosten esitutkinnassa, kun yrityksen maksukyvyttömyyttä ja varattomuutta määritetään.

2 VELALLISEN RIKOSTEN ESITUTKINNAN NYKYTILANNE

2.1 Velallisen rikosten esitutkinta

Poliisiorganisaatiossa toimii erillisiä talousrikosyksiköitä, joiden tehtävänä on mm. talousrikoksiksi luokiteltujen rikosten esitutkinta. Tyypillisiä talousrikoksia ovat esimerkiksi kirjanpitorikokset, velallisen rikokset ja verorikokset. Talousrikosten ominaispiirteenä on yleensä se, että niillä tavoitellaan taloudellista hyötyä. Nykyisin järjestäytynyt rikollisuus tekee merkittävän määrän talousrikoksia, koska niissä rikoshyödyn määrä saattaa olla suuri ja rangaistukset pienempiä, kuin heidän tekemissään perinteisissä rikostyypeissä, kuten esimerkiksi huumausainerikoksissa.

Sisäministeriön (i.a.) mukaan viranomaisten tietoon tuli vuonna 2021 yhteensä 2440 talousrikoksiksi luokiteltua rikosta. Talousrikoksia tekevät yritykset tekevät useimmiten täysin laillista liiketoimintaa, mutta yritykset jättävät lakisääteiset maksut ja verot maksamassa. On arvioitu, että harmaan talouden osuus bruttokansantuotteesta voisi olla maksimissaan jopa 14 miljardia euroa. Talousrikollisuus myös vääristää kilpailua, koska talousrikoksia tekevät yritykset pystyvät tarjoamaan esimerkiksi halvempia urakoita kuin laillisesti toimivat yritykset. Tämän takia meillä on lainsäädäntö, jonka avulla pyritään estämään talousrikoksia.

ETL: (805/2011) 3:3 §:n mukaan esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty. Ennen kuin epäilystä rikoksesta aloitetaan varsinainen esitutkinta, tulee rikoksen ns. syytä epäilykynnyks ylittyä. Velallisen epärehellisyys -rikoksessa tämä tarkoittaa sitä, että yrityksen epäillään olleen maksukyvytön tehdessään tiettyjä toimenpiteitä tietynä ajanjaksona. Näillä toimenpiteillä yrityksen taloudellista tilaa ja velkojen maksukykyä on heikennetty, tai yritys on voinut tulla näiden toimien takia jopa täysin varattomaksi. Talousrikosten esitutkinnassa selvitetään lisäksi myös ne asiat, jotka on kirjattu esitutkintalakiin, ja jotka koskevat kaikkien rikosten esitutkintaa.

ETL (805/2011) 1:2 § määrittelee rikoksen esitutkinnassa selvittävät asiat.

Esitutkinnassa selvitetään:

1) asian laadun edellyttämällä tavalla epäilty rikos, sen teko-olosuhteet, sillä aiheutettu vahinko ja siitä saatu hyöty, asianosaiset sekä muut syyteharkintaa ja rikoksen johdosta määrättävää seuraamusta varten tarvittavat seikat;

2) mahdollisuudet rikoksella saadun omaisuuden palauttamiseksi ja rikoksen johdosta tuomittavan menettämisseuraamuksen tai asianomistajalle tulevan vahingonkorvauksen täytäntöönpanemiseksi;

3) asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus, jos hän oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 3 luvun 9 §:n nojalla on pyytänyt syyttäjää ajamaan hänen vaatimustaan; ja

4) suostuuko asianomistaja ja aikooko rikoksesta epäilty suostua asian käsittelemiseen käräjäoikeudessa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 a luvussa tarkoitetussa kirjallisessa menettelyssä.

Esitutkinnassa asia on valmisteltava siten, että syyteharkinta ja asianosaisten etujen valvominen voidaan suorittaa asianmukaisesti ja että todistelu voidaan pääkäsittelyssä ottaa vastaan yhdellä kertaa, tai asia voidaan ratkaista kirjallisessa menettelyssä.

2.2 Velallisen rikokset

Kukkosen (2018, s. 25–26) mukaan velkojien saatava on omaisuutta, joka katsotaan Suomen perustuslain (731/1999) 15 §:n mukaan suojeltavaksi oikeushyväksi. Velallisten rikosten tunnusmerkistön tarkoituksena on juuri velkojien saatavien suojaaminen. Lisäksi velallisen rikosten tunnusmerkistön avulla pyritään suojaamaan luottamusta taloudelliseen toimintaan

Tyypillinen talousrikostutkintaan tutkittavaksi tuleva rikos on velallisen epärehellisyys -rikos. Velallisen rikosten tunnusmerkistössä käytetään termiä velallinen. Velallisella tarkoitetaan sitä, joka on velvollinen maksamaan jonkun tietyn maksusuoritteen/velan. Tällainen velkasuhde syntyy käytännössä jonkun sopimuksen seurauksena, jonka velkoja ja velallinen laativat. Velallisen rikokseen voi syyllistyä vain tunnusmerkistössä mainittu velallinen.

Tunnusmerkistöön on kirjattu myös maininta maksukyvyttömyydestä. Maksukyvyttömyyttä ja sen määritelmää ei ole suoraan lainsäädännössä määritelty, vaan se määritellään aina tapauskohtaisesti ja yleensä lähinnä taloutta kuvaavien lukujen perusteella. Myös talousrikostutkinnassa yrityksen maksukyvyttömyyttä määritetään lähes yksinomaan yrityksen kirjanpidosta saatavien tietojen ja tunnuslukujen perusteella.

Velallisen petos -rikos liittyy ulosottomenettelyyn ja siellä tapahtuvaan yrityksen varojen kartoittamiseen, ja mahdollisesti yrityksen varattomaksi toteamiseen. Kyseisen rikoksen teonkuvauksessa on asiakohtia, jotka liittyvät mm. omaisuuden ja varojen siirtämiseen pois velkojien ulottumattomiin ja näin yritys saadaan näyttämään varattomalta. Yritys näyttää tuossa tapauksessa maksukyvyttömältä, ellei sillä ole varoja maksaa ulosotossa olevaa velkaa. Kyse voi olla kuitenkin tällaisessa tapauksessa myös maksuhaluttomuudesta.

2.3 Maksukyvyttömyytedellytykset osana velallisen epärehellisyys -rikoksen tunnusmerkistöä

Velallisen epärehellisyys -rikoksen tunnusmerkistössä, kohdissa 1–4 kuvatut oikeudelliset toimet tekee aina luonnollinen henkilö. Tämä voi olla esimerkiksi yrityksen toimitusjohtaja, tai joku muu, oikeustoimikelpoinen henkilö. Em. tunnusmerkistön mukaan maksukyvyttömyys voidaan aiheuttaa, tai pahentaa sitä hävittämällä omaisuutta, lahjoittamalla, tai luovuttamalla sitä sekä siirtämällä sitä velkojien ulottumattomiin. Nämä toimet tulee tehdä tietoisena siitä, että ne aiheuttavat, tai pahentavat maksukyvyttömyyttä. Toikka (2021, s. 9–10) toteaa, että velallisen epärehellisyys -rikoksen tunnusmerkistö on hankala ja haasteellinen. Tämä johtuu mm. siitä, että rikoslaissa ei ole määritelmää maksukyvyttömyydelle.

Vaikkakaan maksukyvyttömyyttä ei ole määritelty rikoslaissa, voidaan esitutkinnassa laadittuja maksukyvyttömyyden arviointeja ja lausuntoja käyttää oikeudessa näyttönä. Oikeudella on mahdollisuus tulkita lakeja ja ellei varteenotettavaa epäilyä vastaajan syyttömyydestä ole, voidaan hänet tuomita kyseisestä teosta. Viime kädessä siis oikeus katsoo, onko tapauksessa kyse maksukyvyttömyydestä, vaiko tilapäisestä maksukyvyttömyydestä. Toisaalta voi käydä myös niin, että oikeus jättää tuomitsematta vastaajan, koska maksukyvyttömyyttä ei

ole laissa selkeästi määritelty ja vastaaja ei ole mieltänyt aiheuttavansa maksukyvyttömyyden teoillaan.

Kukkonen (2018, s. 104) toteaa, että myös ns. piilevät velvoitteet tulee ottaa huomioon ja niillä on myös merkitystä maksukyvyttömyyttä arvioitaessa. Tällaisia piileviä velvoitteita ovat esimerkiksi maksettavat korvaukset ja erilaiset verot. Mikäli näille velvoitteille on selkeä peruste ja on tekijän tiedossa, että ne erääntyvät lähiaikoina ja tästä huolimatta tekee jonkun oikeustoimen, joka aiheuttaa, tai pahentaa maksukyvyttömyyttä, saattaa rikosvastuu toteutua.

Osakeyhtiölain (624/2006) 13:2 §:n mukaan osakeyhtiön varoja jaettaessa tulisi nimenomaisesti huomioida se, että varojen jako ei saa aiheuttaa yhtiölle maksukyvyttömyyttä. Varoja ei saisi myöskään jakaa, jos tiedetään, että yhtiö on jo valmiiksi maksukyvytön.

Em. osakeyhtiölain kirjaus liittyy melko olennaisesti rikoslain velallisen epärehellisyys -rikkosen tunnusmerkitön (RL 39:1) toteutumiseen. Lain kirjaus tarkoittaa, että yritys ei voi jakaa esimerkiksi osinkoa, tai muutoin luovuttaa varoja, mikäli yritys on jo siinä tilassa, että se on maksukyvytön, tai varojen jakso voisi aiheuttaa maksukyvyttömyyden. Mikäli yritys tekee tällaista varojenjakoja, tulee sen olla perusteltua ja hyväksyttävää siinä tilanteessa.

Maksukyvyttömäksi toteamisella sekä niihin liittyvillä toimilla on siis merkittävä rikosoikeudellinen vaikutus. Mikäli yritys todetaan myöhemmin maksukyvyttömäksi ja tietyllä tapahtumalla ja maksukyvyttömyydellä on selkeä syy-yhteys, syntyy samalla rikosvastuu. Tämä tarkoittaa sitä, että henkilö voidaan tuomita rangaistukseen ja korvauksiin velallisen epärehellisyys -rikkoksesta. Mikäli yritys todetaan maksukykyiseksi, tai olleen ainoastaan tilapäisesti maksukyvytön, teko ei täytä tunnusmerkistöä ja rikosvastuulta vältytään.

Kolu ja Lindfors (2021, s. 28) avaavat termiä insolvenssimenettely. Tämä tarkoittaa sitä, että velkojalla on lakiin perustuva mahdollisuus saada julkisen vallan (viranomaisten) apua tilanteessa, jossa velallinen todetaan maksukyvyttömäksi. Viranomainen voi tällaisessa tapauksessa esimerkiksi ulosmittaamalla saada velkojalle hänen saatavansa. Mikäli kyse on ollut velallisen maksuhaluttomuudesta, saatavan perintä yleensä onnistuu, mutta mikäli yritys on

todella maksukyvytön ja jopa täysin varaton, ei velkoja välttämättä saa saatavaansa velalliselta.

2.4 Velallisen epärehellisyys -rikos

Alla velallisen epärehellisyys -rikoksen rikoslakiin kirjattu tunnusmerkistö. Tunnusmerkistössä kuvataan eri tekotapoja, joilla velallinen voi aiheuttaa maksukyvyttömyyden, tai pahentaa jo olemassa olevaa maksukyvyttömyyden tilaa.

RL 39:1 §: Velallisen epärehellisyys

Velallinen, joka

- 1) hävittää omaisuuttaan,
- 2) ilman hyväksyttävää syytä lahjoittaa tai muuten luovuttaa omaisuuttaan,
- 3) siirtää omaisuuttaan ulkomaille saattaakseen sen velkojensa ulottumattomiin taikka
- 4) lisää perusteettomasti velvoitteitaan

ja siten aiheuttaa maksukyvyttömäksi tulemisensa tai oleellisesti pahentaa maksukyvyttömyyttään, on tuomittava velallisen epärehellisyydestä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

RL 39:1 a §: Törkeä velallisen epärehellisyys

Jos velallisen epärehellisyydessä

- 1) tavoitellaan huomattavaa hyötyä,
- 2) aiheutetaan huomattavaa tai erityisen tuntuva vahinkoa velkojille tai
- 3) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti

ja velallisen epärehellisyys on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikosten-tekijä on tuomittava törkeästä velallisen epärehellisyydestä vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

2.5 Konkurssilain mukainen maksukyvyttömyyden määritelmä

Konkurssilain (120/2004) 3§ määrittelee maksukyvyttömyyden seuraavasti.

Velallista on pidettävä maksukyvyttömänä, jos velallinen ilmoittaa olevansa maksukyvytön eikä ilmene erityisiä syitä olla hyväksymättä velallisen ilmoitusta.

Jollei toisin osoiteta, velallista on pidettävä maksukyvyttömänä erityisesti myös, jos:

1) velallinen on lakkauttanut maksunsa;

2) ulosotossa on konkurssihakemuksen tekemistä edeltävän kuuden kuukauden aikana ilmennyt, ettei velalliselta kerry varoja saatavan täydeksi suorittamiseksi; tai

3) velallinen, joka on tai on viimeisenä vuonna ennen konkurssihakemuksen tekemistä ollut liike- tai ammattitoiminnastaan kirjanpitovelvollinen, ei viikon kuluessa velkojan maksukehotuksen saatuaan ole maksanut velkojan selvää ja erääntynyttä saatavaa. [\(17.5.2019/664\)](#)

Em. laki tuo esiin muutamia kriteereitä, joilla yrityksen voidaan todeta olevan maksukyvytön. Velallisen itsensä ilmoittamana, ellei ilmoitusta ole syytä kyseenalaistaa. Myös se, että velallinen lopettaa maksujen maksamisen, eikä ole näköpiirissä, että olisi tulossa varoja velkojen maksamiseksi. Lisäksi se, että ei maksukehotuksen saatuaan maksa erääntynyttä saatavaa viikon kuluessa. Lain kirjaus on mielenkiintoinen siinä suhteessa, että se antaa tiettyjä mää-
räaikoja maksukyvyttömyyden määrittämiselle.

3 MAKSUKYVYTTÖMYYDESTÄ JA SEN MÄÄRITTÄMISESTÄ OIKEUSKIRJALLISUUDEN MUKAAN

Tässä kappaleessa käsitellään maksukyvyttömyyttä, sen määrittämistä sekä sen määrittämiseen liittyviä kriteereitä ja määritteitä. Lähdeaineistona toimii oikeuskirjallisuus. Aiheita käsitellään teemoittain ja näitä samoja keskeisiä teemoja käytetään myös seuraavassa kappaleessa, jossa käsitellään haastattelusta saatuja vastauksia. Aluksi käsitellään maksukyvyttömyyden määrittämistä ja sitä, mitkä ovat ongelmallisia kohtia määrittämisessä. Tämän jälkeen käsitellään sitä, milloin yritys voidaan katsoa maksukyvyttömäksi, tai tilapäisesti maksukyvyttömäksi ja millä kriteereillä. Kappaleen lopussa käydään lyhyesti läpi keinotekoista järjestelyä.

3.1 Maksukyvyttömyyden arvioinnista

Toikka (2021, s. 29) toteaa, että korkein oikeus käyttää konkurssilain maksukyvyttömyyskäsitettä, kun se tekee ratkaisuja, jotka koskevat velallisen epärehellisyys -rikoksia ja niihin liittyvää maksukyvyttömyyttä. Maksukyvyttömyyden arviointi kokonaisuudessaan on kuitenkin tätä laajempi kokonaisuus.

Laitinen ja Laitinen (2014, s. 7) toteavat, että maksukyvyyn arvioinnissa ja ennakoinnissa on haasteita, joista yksi on muuttunut yritysmaailma sekä se, että näitä arviointeja tekee suuri joukko ihmisiä, joilla on eri koulutus ja taustat ja jotka työskentelevät tehtävissä, jotka ovat erittäin vastuullisia.

Muuttunut yritysmaailma on ehkä yksi syy, miksi korkeimman oikeuden määrittelyä maksukyvyttömyydestä ei ehkä tulisi käyttää jokaisessa tapauksessa, vaikka se on käytännössä hyvin yleisesti käytetty maksukyvyttömyyttä määrittävä kriteeristö. Koska nykyisin liiketoiminnalla ja yritystoiminnalla on useita erilaisia muotoja, voidaanko tätä samaa ja jo ehkä hieman jo vanhentunutakin kriteeristöä käyttää? Nykyisin yritykset voivat käyttää esimerkiksi virtuaalivaikutusta, jonka kurssivaihtelut voivat aiheuttaa yrityksen maksukyvyttömyyden. Huomioiko em. kriteeristö riittävän hyvin esimerkiksi tämänkaltaiset muutokset?

Koulu ym., (2017). kirjoittavat, että maksukyvyttömyyden arviointiin käytetty aineiston heikko laatu vaikeuttaa maksukyvyttömyyden arviointia. Aineiston perusteella ei saada riittävän hyvää kuvaa yrityksen taloudellisesta tilasta. Yksi syy voi olla se, että yrityksen kirjanpitoa on jäänyt tekemättä ja näin ollen joudutaan tekemään arvioita. Lahti ja Koponen (2007, s. 104) ovat tutkineet, että velallisten rikoksissa syytteitä hylätään enemmän, kuin muissa rikoksissa, jotka täyttävät talousrikoksen tunnusmerkistön. Tämä johtuu siitä, että velallisten rikosten tunnusmerkistössä ja systematiikassa on tulkinnanvaraa.

Koska velallisen epärehellisyys -rikoksen maksukyvyttömyysmäärittely esitutkinnassa perustuu pääsääntöisesti juuri kirjanpitoon, voi olla mahdotonta laatia arviota maksukyvyttömyydestä, mikäli kirjanpitoa ei löydy, tai se on puutteellisesti laadittu, tai tarkoituksella vääristäen laadittu.

Koulu (2004, s. 76) toteaa, että maksukyvyyn arviointi on vaikeaa lukuun ottamatta kaikkein yksinkertaisimpia ja selvimpiä tapauksia. Tämä johtuu mm. siitä, että maksukyvyttömyyden tosiseikat ovat tulkinnanvaraisia. Kun maksukyvyttömyydestä todistellaan oikeudessa, nousee esiin kaksi merkittävää seikkaa. Mitkä voidaan katsoa sellaisiksi veloiksi, jotka velallisen tulisi kyetä maksamaan eräpäivänä. Toinen seikka on se, että olisiko velallisella jokin mahdollisuus saada vielä velkajärjestely. Huomioitavaa olisi myös se, mikäli velallinen saisi velallisilta, tai osalta velkojia lykkäystä velkojen maksuun. Tästä seuraisi myös se, että arvio maksukyvyttömyydestä voisi muuttua.

Laitinen ja Laitinen (2014, s. 212) toteavat, että maksukyvyyn arvioimisessa on merkittävässä roolissa yrityksen viimeisin tilinpäätös, mutta sen lisäksi on ennakoitava myös tulevaisuus ja kiinnitettävä tähänkin huomiota. Nämä ennusteet voivat perustua esimerkiksi yrityksen talous, tai toimintasuunnitelmiin. Parhaan arvion ja ennusteen pystyy yleensä antamaan yrityksen johtohenkilöt.

Koulu ja Lindfors (2021, s. 88) toteavat, että liiketoimintaa harjoittavan velallisen ollessa kyseessä, on maksukyvyttömyyden toteen näyttäminen vaikeampaa. Tähän vaikuttaa mm. piilevät verovelat sekä se, että varallisuuden arvostamisesta on eriäviä mielipiteitä. Myöskään

yrittäjien tuloista ei saada lopullista varmuutta. Tästä syystä maksukyvyttömyyden toteen näyttämiseksi käytetään oletuksia.

Kuten oikeuskirjallisuudessa todetaan, useat eri seikat heikentävät maksukyvyttömyysarvioinnin luotettavuutta. Tällaisia ovat mm. juuri edellä mainittu seikka, että käytetään oletuksia. Lisäksi velallisen epärehellisyys -rikoksen tunnusmerkistö on tulkinnanvarainen ja lisäksi myös se seikka, miten eri omaisuuseriä arvostetaan. Yksi arvioinnin kulmakivi on myös se, että näitä arviointeja tekee eri ammattialloissa toimivat ja eri koulutustaustan omaavat henkilöt. Kaikki nämä edellä olevat seikat voivat vaikuttaa maksukyvyttömyyden arviointiin.

3.2 Milloin yritys voidaan katsoa maksukyvyttömäksi?

Laitinen ja Laitinen (2014, s. 14) kuvaavat maksukyvyttömyyden kehitysprosessia. Prosessi etenee siten, että ensin yrityksen toiminnassa on jokin tapahtuma, tai tapahtumia, jotka voivat olla maksukyvyttömyyden aiheuttajia. Jonkin ajan kuluttua toiminnassa alkaa näkyä varhaisia signaaleita, jotka tulisi huomioida ja reagoida niihin. Ellei näin tapahdu, alkaa näkyä maksukyvyttömyyden oireita, jotka vaikuttavat yrityksen sisäisiin ja ulkoisiin tunnuslukuihin. Tämän jälkeen maksukyvyttömyyden oireet tulevat vakavimmiksi, ellei niihin ole puututtu ja toimintaa muutettu. Seuraavaksi alkaa ilmaantua maksuhäiriöitä- ja viiveitä, joita seuraa maksukyvyttömyys, tai sen välitön uhka. Lopulta edessä on yrityksen pysyvä maksukyvyttömyys ja konkurssi.

Koulu ja Lindfors (2021, s. 27) kuvaavat maksukyvyttömyyttä seuraavasti: velallisella ei ole sellaisia varoja, joilla se voisi maksaa velat, eikä se voi myöskään saada luottoa velkojen maksamiseksi. Edelleen he kirjoittavat, että velallinen ei aina välttämättä ole maksukyvyttön, mutta jättää siitä huolimatta velat maksamatta ja tällöin kyseessä olisi maksuhaluttomuus. Oikeudellisesti näiden välillä ei ole eroa, vaan näistä seuraa samanlaiset seuraamukset. Koulu ja Lindfors (s. 88) käsittelevät konkurssia ja siihen liittyvää maksukyvyttömyyttä. Heidän mukaansa ainoastaan sellainen velallinen, joka on maksukyvyttön, voidaan asettaa konkurssiin. Maksukyvyttömyyden toteamiseksi riittää, että velallinen on itse ilmoittanut olevansa maksukyvyttön, eikä tuomioistuimen tarvitse tutkia, pitääkö tämä paikkansa. Edelleen he toteavat, että maksukyvyttömyys voi tulla kyseeseen siitä huolimatta, että velallinen olisi maksanut

kaikki erääntyneet maksut eräpäivänä, mutta velalliselle ei ole tulossa varoja, eikä sillä ole myöskään omaisuutta enää, mutta tulossa on isoja maksueriä.

Kukkosen (2018, s. 105) mukaan sellaista maksukyvyttömyyttä, jota velallisen epärehellisyys -rikoksessa tarkoitetaan, joudutaan arvioimaan kokonaisuutena ja käsitepareittain. Tällaisia käsitepareja ovat: Maksuvalmius ja maksukyvyttömyys, ylivelkaisuus ja vakavaraisuus sekä kannattavuus ja tappiollisuus. Maksukyvyttömyyttä tulisi siis arvioida näistä näkökulmista ja tekohetken olosuhteissa. Kukkonen (s. 105) toteaa myös, että maksukyvyttömyyden arvioinnissa on ratkaisevaa se, kykeneekö yritys suoriutumaan nimenomaan olennaisiksi katsottavista velvoitteistaan. Tällaisiksi olennaisiksi velvoitteiksi voidaan katsoa esimerkiksi lakisääteiset maksut, kuten eläkemaksut ja verot. Edelleen hän jatkaa, että yritys ei ole välttämättä maksukyvytön, vaikka olisi ylivelkainen, mikäli se pystyy hankkimaan tulorahoitusta nopeampan, kuin velkoja eräänny. Kukkonen (s. 108) toteaa lisäksi, että esimerkiksi osakeyhtiön ja henkilöyhtiön maksukyvyttömyyttä tulee arvioida eri tavoin. Henkilöyhtiöiden osalta tulee huomioda se, onko henkilö henkilökohtaisesti vastuussa yrityksen velvoitteista ja onko hän esimerkiksi itse takaajana yrityksen lainassa, tai onko hänellä kenties omaisuutta, jota voidaan realisoida ja parantaa yrityksen maksukykyä.

Toikka (2021) toteaa, että yrityksen tilinpäätöstiedoista saatavien tietojen perusteella voidaan tehdä arvio yrityksen maksukyvyistä. Näiden tietojen avulla voidaan tehdä myös päätelmiä yrityksen taloudellista toimintakyvystä sekä sen mahdollisuuksista jatkaa toimintaa. Toikka (s. 43) käsittelee maksukyvyttömyyden määrittämistä. Maksukyvyttömäksi ei katsottaisi, mikäli velallinen pystyisi hoitamaan 75 % olennaisista maksuistaan, jotka eräännyvät esimerkiksi puolen vuoden sisään. Edelleen hän toteaa, että on myös ehdotettu, että velallisen tulisi pystyä hoitamaan 85 % maksuista, tai muuten se todettaisiin maksukyvyttömäksi. Tämä siis tarkoittaisi sitä, että yritys voisi jättää maksamatta noin 15–25 prosenttia velvoitteistaan, eikä sitä tästä huolimatta todettaisi vielä maksukyvyttömäksi.

Koulu (2004, s. 79) kirjoittaa, että lakisääteisten maksujen, kuten eläkemaksujen ja verojen laiminlyönti on erityisessä asemassa. Mikäli nämä maksut jätetään maksamatta, velallinen katsotaan yleensä maksukyvyttömäksi. Tämä aiheuttaa kuitenkin sen, että tällöin velkojat joutuvat eriarvoiseen asemaan. Koulu (s. 82–83) toteaa, että vahva todiste siitä, että

velallinen on täysin maksukyvytön, on se, että se jättää valtaosan maksuista ja velvoitteista hoitamatta. Velallisella voi olla oikeudessa vaikeuksia kumota tällainen todiste. Mikäli nämä maksamatta jääneet maksut ja velvoitteet ovat epäselviä ja riitaisia, siinä tapauksessa velallista ei katsottaisi maksukyvyttömäksi.

Kukkonen (2018, s. 107) toteaa, että mikäli kyse on lakisääteisten velvoitteiden hoitamisesta ja ne ovat olleet maksamatta jo useita kuukausia, ei kyse ole enää tilapäisestä maksukyvyttömyydestä. Edelleen (s. 109) hän avaa velallisen epärehellisuuden tunnusmerkistön täyttymistä maksukyvyttömyyden osalta. Mikäli suurin osa kaikista velvoitteista jätetään hoitamatta, on kyse velallisen epärehellisyys -rikoksen tunnusmerkistön mukaisesta teosta.

Oikeuskirjallisuudessa tuodaan esiin käsite olennaisista maksuista. Näillä tarkoitetaan siis julkisia ja lakisääteisiä maksuja, kuten eläkemaksut ja erilaiset verot. Nämä ns. olennaiset maksut ovat melko keskeisessä asemassa maksukyvyttömyyden määrittämisen kannalta. Mikäli näitä olennaisia maksuja jätetään maksamatta, yritys todetaan helpommin ja nopeammin maksukyvyttömäksi, kuin ehkä siinä tapauksessa, että jättäisi maksamatta muita summaltaan vastaavan suuruisia maksuja.

Laitisen ja Laitisen (2014, s. 17) mukaan maksukyvyttömyyden määrittämisessä on keskeistä se, että jos yritys ei pysty maksamaan eräänntyviä maksujaan, vaikka saisi lisärahoitusta ja tämä ajanjakso on hyvin pitkä, on kyse pysyvästä maksukyvyttömyydestä.

Koponen (2007, s. 105) kirjoittaa, että velallisen rikoksissa on ratkaisevaa se, pystytäänkö jokin tietty oikeustoimi, tai teko perustelemaan jälkikäteen liiketaloudellisesti ja siten, että sen on myös velkojien hyväksyttävissä. Edelleen Lahti ja Koponen (s. 121–121) toteavat, että teko hetken taloudelliset vaikeudet ja maksukyvyttömyys on helpompi osoittaa oikeudessa, kuin se, että jokin tietty teko tulisi aiheuttamaan maksukyvyttömyyden tulevaisuudessa. Kyse on tulkinnanvaraisesta arviosta ja erityisesti sen osalta, onko maksukyvyttömyys aiheutettu tahallisesti.

Finanssivalvonnan yhtenä tehtävänä on pankkitoiminnan valvonta ja yksi valvottava asia on se, miten pankit noudattavat heidän maksukyvyttömyysmääritteitensä. Finanssivalvonnan

tiedotteen (10.3.2023) mukaan asiakas on katsottu maksukyvyttömäksi yleensä vasta siinä tapauksessa, että yksittäinen saatava on erääntynyt yli 90 vuorokautta. Tämä näin pitkä ajanjakso, ennen kuin asiakas todetaan maksukyvyttömäksi, on katsottu Finanssivalvonnassa nimenomaan ongelmaksi.

Kukkonen (2018, s. 104) toteaa, että ei ole tarpeen määrittää tarkkaa ajankohtaa maksukyvyttömyydelle, mutta tunnusmerkistön mukaisella teon hetkellä tekijän täytyy tiedostaa, että hänen tekemänsä teko todennäköisesti aiheuttaa maksukyvyttömyyden, tai pahentaa sitä ja jos tämä teon takia myös tapahtuu, niin samalla toteutuu myös rikosvastuu. Edelleen Kukkonen tuo esiin, että yrityksen ei välttämättä tarvitse olla maksukyvyttömäksi tietyn teon hetkellä, mutta se tulee varsin nopeasti maksukyvyttömäksi tämän kyseisen teon takia.

Toikka (2021, s. 30) kirjoittaa, että yritykselle ei välttämättä ole tulossa sellaisia velvoitteita, jotka voisivat aiheuttaa maksukyvyttömyyden, mutta yritys itse voi aiheuttaa sen yhdellä oikeustoimella. Tällainen tapaus voi olla sellainen, että yritys myy koko omaisuutensa jollekin toiselle yritykselle, joka mahdollisesti jatkaisi yritystoimintaa. Tämä aiheuttaa sen, ettei tämä myyjäyritys enää kykene jatkamaan omaa liiketoimintaansa, vaan tulee tämän takia maksukyvyttömäksi.

Edellä olevan perusteella yritystä ei katsota muutoin kuin tilapäisesti maksukyvyttömäksi kovin lievin perustein. Maksukyvyttömyydestä, tai sen lähestymisestä on näkynyt merkkejä jo aiemmin mm. maksuviivästyksinä. Tämän jälkeen nimenomaan olennaisiksi katsottuja maksuvelvoitteita on täytynyt jäädä maksamatta melko pitkältä ajanjaksolta, käytännössä jo kuukausien ajan. Näiden maksamatta jääneiden maksujen määrän tulee myös olla prosentuaalisesti huomattavan suuri. Näiden kriteerien täytyessä voidaan lähteä siitä oletuksesta, että yritys todetaan maksukyvyttömäksi. Velallisen epärehellisyys -rikoksen kannalta on tietysti vielä tärkeitä tunnusmerkistön toteutumisen kannalta, että tietyillä oikeudellisilla teoilla on aiheutettu maksukyvyttömyys, tai pahennettu sitä.

3.3 Milloin yritys voidaan katsoa tilapäisesti maksukyvyttömäksi

Kukkosen (2018, s. 106) mukaan se, että yrityksellä ei ole sillä hetkellä käteisvaroja, joilla maksaa erääntyviä velvoitteita, ei tee siitä vielä maksukyvyttöä, vaan se on ainoastaan tilapäisesti maksukyvytön. Velvoitteet on kuitenkin maksettava kohtuullisessa ajassa ja velallisen tiedossa tulee olla, että varoja on tulossa lähiaikoina. Mikä sitten voidaan katsoa kohtuulliseksi ajaksi ja tilapäiseksi? Kukkonen (s. 107) toteaa, että mikäli velallinen on yritys, on tilapäisyys katsottava verrattain lyhyeksi ajaksi, koska yrityksiltä odotetaan, että ne hoitavat velvoitteensa ajallaan.

Koulu (2004, s. 78) kirjoittaa, että maksukyvyttömyys voidaan katsoa tilapäiseksi siinä tilanteessa, että yritykselle on tulossa varoja, joilla velka voidaan maksaa, vaikkakin eräpäivän jälkeen. Mikäli tällöin tehdään arvio, että maksukyvyttömyys on vain tilapäistä, tulee olla todennäköisesti osoitettavissa jollain tapaa, että velalliselle on todella tulossa varoja lähiaikoina. Koulu (2004, s. 79) käsittelee maksukyvyttömyyden tilapäisyyden määritelmää. Yrityksen ollessa velallisena, tarkoittaa tilapäisyys melko lyhyttä aikaa, mutta käytännössä kuitenkin jopa kuukausia.

Toikka (2021, s. 38) toteaa, että yrityksen ei katsota olevan maksukyvytön, vaan ainoastaan tilapäisesti maksukyvytön, mikäli yrityksen toiminta on kausiluonteista, tai mikäli yritys voi myydä omaisuuttaan ja maksaa velan kohtuullisessa ajassa ilman, että yrityksen toimintaedellytykset vaarantuvat. Toikka (s. 12) toteaa myös, että mikäli yritys on maksuvaikeuksissa ja sen kannattavuus, maksuvalmius ja vakavaraisuus ovat heikkoja, ei yritys ole enää elinkelpoinen. Mikäli taas kannattavuus ja vakavaraisuus ovat hyvällä tasolla, mutta maksukyky huono, voidaan maksukyvyttömyyttä pitää tilapäisenä. ja yritys olisi edelleen elinkelpoinen.

Lindström (2014, s. 477) toteaa, että mikäli velallinen hakee velkajärjestelyä, voi tuomioistuimien järjestellä velallisen velkoja. Tuomioistuin laatii tässä tapauksessa maksuohjelman, joka vastaa velallisen maksukykyä. Mikäli tällaiseen velkajärjestelyyn päädyttäisiin, koskisi se kaikkia velallisella olevia velkoja. Mikäli kyse on vain yrityksen tilapäisistä maksuvaikeuksista, tai velallisella on vaikeuksia maksaa vain jokin tietty velka, ei tällainen velkajärjestely tulisi kyseenalaistettua ja asia tulisi ratkaista jollain muulla tavalla.

Lahti ja Koponen (2007, s. 106) toteavat, että velallisen epärehellisyys -rikoksen ollessa kyseessä, ei ns. tehokas katuminen tule kyseeseen. Mikäli velallinen on tehnyt teon, joka tulisi myöhemmin aiheuttamaan maksukyvyttömyyden, voi velallinen vielä pelastaa tilanteen ja välttää rangaistuksen estämällä jollain tavalla sen, ettei maksukyvyttömyys toteudu. Tällöin ei myöskään tunnusmerkistön mukainen maksukyvyttömyyden aiheuttaminen toteudu. Kyseisessä rikosnimikkeessä ei ole myöskään yrityksen tekemuotoa. Mikäli velallisen teko on välittömästi pahentanut jo olevaa maksukyvyttömyyttä, tai aiheuttanut sen välittömästi, tässä tapauksessa myös rikoksen tunnusmerkistö täyttyisi samalla hetkellä.

HE: ssä 26/2003 käsitellään konkurssiin liittyvää maksukyvyttömyyttä. Mikäli velallisen maksukyvyttömyys olisi katsottu tuomioistuimessa ainoastaan tilapäiseksi, velallinen tulisi velvoittaa maksamaan erääntynyt velkansa määräajassa, joka voisi olla melko lyhytkin ja ellei se pystyisi tätä maksamaan, voitaisiin katsoa kyseessä olevan muu kuin tilapäinen maksukyvyttömyys.

Kukkonen (2018, s. 106) toteaa myös, että mikäli yritys realisoi omaisuuttaan maksaakseen velkojille, tulee miettiä mitä vaikutuksia tällä on siihen, miten yritys selviytyy tämän jälkeen tulevista velvoitteistaan ja mikä on yrityksen kyky jatkaa toimintaa tämän jälkeen.

Oikeuskirjallisuudesta voidaan löytää useampia eri kriteereitä, milloin yritys voidaan todeta ainoastaan tilapäisesti maksukyvyttömäksi. Tilapäinen maksukyvyttömyys voi kohdata yrittäjää, jonka liiketoiminta on kausiluonteista. Toinen tärkeä seikka, jolloin maksukyvyttömyys voidaan katsoa vain tilapäiseksi, on se, että yritykselle on tulossa tulevaisuudessa, mutta kuitenkin kohtuulliseksi katsottavassa ajassa lisää varoja. Tämä lisävarojen tulo täytyy tietysti pystyä realistisesti jotenkin osoittamaan. Yksi tapa hankkia varoja tulevaisuudessa on lisärahoituksen hankkiminen, tai yrityksen omaisuuden myynti. Tässä tapauksessa on tietenkin huomioitava, ettei velkojen kasvu pahenna maksukyvyttömyyttä, eikä myöskään omaisuuden myynti saa aiheuttaa sitä, että yritys ei voisi enää käytännössä jatkaa liiketoimintaansa.

3.4 Keinotekoinen järjestely

Keinotekoinen järjestely liittyy hyvin usein talousrikoksiin ja siitä säädetään konkurssilain (2004) 4 luvussa. Keinotekoisessa järjestelyssä käytetään usein bulvaaneja, joiden nimiin omaisuutta voidaan laittaa. Keinotekoinen järjestely tapahtuu siten, että jokin omaisuus laiteetaan jonkun toisen, yleensä puhtaat luottotiedot omaavan henkilön nimiin, mutta tosiasiallinen omistusoikeus omaisuuteen säilyy alkuperäisellä omistajalla. Keinotekoisella järjestelyllä pyritään yleensä välttämään viranomaistoimia, kuten esimerkiksi omaisuuden ulosmittaus.

Kukkonen (2018, s. 110) kirjoittaa, että yrityksen talouden heikentyessä, voidaan yrityksen omaisuutta siirtää, tai myydä alihintaan ennen konkurssiin joutumista. Teot voidaan arvioida myöhemmin rikosprosessissa ja mikäli ne katsotaan tehdyn ilman hyväksyttävää syytä ja perusteettomasti, ne täyttäisivät myös velallisen epärehellisyys -rikoksen tunnusmerkistön.

Lahti ja Koponen (2007, s. 108) esittävät velallisen epärehellisyys -rikoksen ja velallisen petos -rikoksen eroavaisuuksia. Mikäli velallinen todellisuudessa huonontaa omaa varallisuus- asemaansa ja pahentaa maksukyvyttömyyttään, tai aiheuttaa sen ja samalla heikentää velkojien asemaa, on kyseessä velallisen epärehellisyys. Mikäli velallinen taas huonontaa varallisuus- asemaansa näennäisesti siirtämällä omaisuuttaan esimerkiksi läheistensä nimiin ja velkojien ulottumattomiin pitäen kuitenkin omaisuuden määräysvallan, kyseessä olisi velallisen petos.

Keinotekoista järjestelyä ja bulvaanien käyttöä esiintyy sellaisissa tapauksissa, joissa yrityksen talous on erittäin huonossa kunnossa ja konkurssi edessä. Kuten Lahti ja Koponen edellä toteavat, tällaisessa tapauksessa kyse voi olla näennäisestä varallisuus- aseman heikentämisestä. Jäljellä olevia omaisuuksia yritetään vielä pelastaa, eikä niitä haluta antaa velkojen maksuun. Keinotekoisesta järjestelystä näyttäminen saattaa olla joskus hyvinkin vaikeaa, mikäli siinä on käytetty monimutkaisia järjestelyjä useamman eri henkilön välillä. Tällaisten toimien jälkeen voi olla vaikeata enää näyttää toteen, kenen omaisuus todella on ja onko omaisuuden siirroissa ollut kyse vilpillisestä menettelystä.

4 TUTKIMUKSESSA KÄYTETTÄVÄ AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄ

4.1 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä on kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiivista tutkimusmenetelmää käytetään yleensä juuri sellaisissa tutkimuksissa, joissa pyritään löytämään syitä joillekin tietyille tapahtumille, tai kokonaisuuksille ja joissa tutkimusmateriaali perustuu mm. kirjalliseen aineistoon. Käyttämällä kvalitatiivista tutkimusmenetelmää ja siihen liittyvää haastattelua, pystyttiin saamaan kuvaa siitä, mitä eri käytännön ongelmia maksukyvyttömyyden määrittämiseen liittyy.

4.2 Lähdeaineisto ja sen hankinta

Lähdeaineistona tässä työssä toimii erityisesti velallisen rikoksiin liittyvä oikeuskirjallisuus ja lisäksi myös oikeuden päätökset, joissa käsitellään mm. konkurssia, yrityksen maksukykyä, rikoslainsäädäntöä sekä velallisen rikoksia. Lähteiksi valittiin juuri sellaisia teoksia, joissa yrityksen maksukykyä/kyvyttömyyttä käsitellään. Aihepiiriin liittyvä kirjallisuus on melko laajaa. Lähdeaineistona on käytetty lisäksi myös hallituksen esityksiä ja korkeimman oikeuden ratkaisuja. Käytätetyissä hallituksen esityksissä käsiteltiin konkurssiin liittyvää lainsäädäntöä ja se valmistelua ja korkeimman oikeuden ratkaisut olivat sellaisia, joissa on käsitelty velallisen epärehellisyys -rikoksia.

Yhtenä aineistonkeruumenetelmänä ja lähdeaineistona toimi haastattelu, joka toteutettiin siten, että eri työtehtävissä toimiville henkilöille lähetettiin kysymyslomake, joka sisälsi neljä melko avointa kysymystä siitä, milloin yritys todetaan varattomaksi. Haastatteluvastauksia haluttiin nimenomaan eri ammateissa toimivilta henkilöiltä, että saataisiin vastauksia eri näkökulmista heidän omaan kokemuksiinsa perustuen. Esitetyt kysymykset laadittiin melko avoimiksi ja siten, että niiden avulla saataisiin kattavasti erityyppisiä vastauksia vastaajan ammatista ja työnkuvasta riippuen. Kysymysten teemana oli yrityksen varattomuus, joka on ns. lopullinen tila. Varattomaksi tulemiseen sisältyy myös maksukyvyttömyystila, joka yleensä

syntyy jo ennemmin, kuin yritys todetaan täysin varattomaksi. Osalle vastaajista tehtiin näiden em. kysymysten lisäksi vielä joitain tarkentavia kysymyksiä.

Kyselyyn vastaajiksi valittiin neljä eri tehtävissä toimivaa henkilöä. Nämä henkilöt toimivat sellaisissa työtehtävissä, joissa yritysten maksukyky- ja kyvyttömyyttä arvioidaan ja käsitellään. Näin saatiin melko kattavasti vastauksia eri näkökulmista. Vastaaja 1 on toiminut pitkään syyttäjänä ja toimii tällä hetkellä erikoissyyttäjänä talousrikosjutuissa. Vastaaja 2 on toiminut Keskusrikospoliisissa laaja-alaisten talousrikosten tutkinnanjohtajana. Hän on työskennellyt aiemmin myös talousrikostutkijana ja myös ulosotossa. Vastaaja 3 on toiminut rikostarkastajana poliisin talousrikostutkinnassa; tehtävänään rikosperusteiset erityistilintarkastukset, joiden perusteella mm. yrityksen maksukyvyttömyyttä määritellään. Hän on työskennellyt aiemmin myös verotarkastajana. Vastaaja 4 toimii ylitarkastajana ulosottolaitoksessa; tehtävänään mm. varattomuuden määrittäminen ulosottomenettelyssä.

4.3 Tutkimustulosten analyysi

Tutkimuksen laadullinen analyysi suoritettiin siten, että kunkin haastateltavan vastauksista pyrittiin löytämään ja jäsentelemään keskeisiä asiakokonaisuuksia eli teemoja. Haastatteluvastauksista esiin nousseita ja teemoitettuja aihepiirejä löytyi neljä. Näihin kolmeen teemaan etsittiin vastauksia oikeuskirjallisuudesta ja muutamista oikeuden päätöksistä. Haastatteluvastauksia verrattiin kirjallisuudesta saataviin tietoihin ja näiden perusteella laadittiin johtopäätöksiä. Kyse on realistisesta tarkastelutavasta.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä kappaleessa käydään läpi haastateltujen asiantuntijoiden vastauksia ja vertaillaan niitä oikeuskirjallisuudessa kirjoitettuun tietoon. Tämä kappale toimii työn empiirisenä osuutena. Haastateltavien vastauksista myös löytyi näkemyksiä siitä, mitkä ovat ongelmakohtia maksukyvyttömyyden määrittämisessä. Saaduista haastatteluvastauksista löytyi muutamia esiin nostettavia asioita ja eri ongelmakohtia, jotka liittyvät maksukyvyttömyyden ja varattomuuden määrittämiseen, ja joita tulisi velallisten rikosten esitutkinnassa selvittää. Vastauksista ilmenee kaksi selkeätä asiakokonaisuutta, ja näitä ovat itse maksukyvyttömyyden määrittämisprosessi sekä maksukyvyttömyys ja tilapäinen maksukyvyttömyys ja niiden ero. Haastatteluvastauksia käsitellään teemoittain, kuten aiemmin kappaleessa neljä.

5.1 Maksukyvyttömyyden arvioinnista

Haastatteluvastauksista ilmenee eräs merkittävä seikka, eli se, että maksukyvyttömyyttä voidaan määritellä hieman erilaisin kriteerein eri asiayhteyksissä ja menettelyissä, kuten esimerkiksi konkurssimenettelyssä, rikostutkinnassa ja ulosotossa.

Eräs vastaaja toteaa seuraavasti:

”Maksukyvyttömyyttä tarkastellaan useissa, toisiaan sivuavissa menettelyissä ja prosesseissa, kuten rikosoikeudessa velallisen rikoksissa ja ulosotto- ja konkurssimenettelyissä. Näissä kaikissa on omat kriteerinsä, joilla varattomuuden ja / tai maksukyvyttömyyden toteutuminen määritellään, vaikka toisaalta nämä ovat osittain päällekkäisiä ja liittyvät taloudelliseen kriisitilaan, erilaisiin maksukyvyttömyysmenettelyihin ja jopa rikosprosessiin.”

Erään haastateltavan mukaan maksukykyä ja velkaisuutta arvioitaessa tulee pyrkiä selvittämään aina yrityksen tosiasiallinen tila. Tämä ei välttämättä selviä yrityksen kirjanpidosta. Tapauksissa, jotka tulevat rikostutkintaan, on melko yleistä, että ylivelkaisen yrityksen omaisuus on joko ali, tai yliarvostettu riippuen siitä, miltä tilanne halutaan saada näyttämään. Maksukyvyttömyyttä selvittäessä tulee lisäksi selvittää, että liittyykö siihen jotain muuta lainvastaista toimintaa. Onko yrityksen maksukyvyttömyys johtunut kannattamattomasta liiketoiminnasta, vai onko yritys joutunut maksuvaikeuksiin tietoisesti tehtyjen rikollisten toimien

seurauksena. Mikäli maksukyvyttömyys on aiheutunut rikollisella teolla, on tärkeitä seurata rahavirtoja teon takana olevien henkilöiden paljastamiseksi. Vastaja 2:n mukaan siviilioikeudellisen prosessin ollessa kyseessä, on maksukyvyttömyyden ja varattomuuden toteaminen helpompaa ja selkeämpää, kuin rikosprosessissa.

Erään haastateltavan mukaan arvio maksukyvyttömyydestä on ennusteen luonteinen. Yritys on saattanut tulla maksukyvyttömäksi aiempien oikeustoimien seurauksena, tai sitten se voi tulla maksukyvyttömäksi tulevien välttämättömien maksuvelvoitteiden takia. Rikosprosessissa on haastavaa osoittaa, että on toimittu tietoisesti väärin ja näin aiheutettu maksukyvyttömyys. Myös yrityksen liiketoiminnan luonne ja yrityksen koko vaikuttaa siihen, voidaanko yrityksen katsoa olevan tietyntyyppinen ajankohtana varaton.

KKO: 2020:101 ratkaisussa todetaan, että maksukyvyttömyyden ei tarvitse olla tietty pistemäinen hetki, vaan kyse on kokonaisuudesta ja erityisesti siitä, onko velallinen aiheuttanut teoillaan maksukyvyttömyyden, tai pahentanut sitä. Velallisen epärehellisyys -rikoksen tunnusmerkistössä tarkoitetaan nimenomaan maksukyvyttömyyttä, eikä niinkään ylivelkaisuudella ole merkitystä tunnusmerkistön toteutumiselle, mutta sillä voi olla merkitystä silloin, kun arvioidaan sitä, miten todennäköistä maksukyvyttömyyden toteutuminen on. Kuten vastaja 2:n sekä korkeimman oikeuden ratkaisussa todetaan, voi olla vaikeata näyttää toteen, että joku olisi toiminut tietoisesti väärin ja tämä väärä toimi, tai toiminta on aiheuttanut maksukyvyttömyyden. Mikäli yrityksellä menee taloudellisesti huonosti, voi velallinen joutua olosuhteiden pakosta tekemään ratkaisuja, joka aiheuttaa maksukyvyttömyyden. Kyse on siis syy – yhteyden toteen näyttämisestä.

Erään haastateltavan mukaan rikosprosessien yhteydessä erityisesti suuret yritykset, joiden omaisuusmassa on myös suuri, esittävät väitteitä siitä, ettei yritys ole ollut maksukyvyttömyyden esittynä ajankohtana, koska se olisi voinut myydä omaisuuttaan ja maksaa erääntyneet velat. Tämä seikka voi olla joskus vaikea osoittaa paikkansapitämättömäksi. Joissain tapauksissa yrityksen toiminta olisi kuitenkin lakannut, jos tämä omaisuus olisi myyty velkojen maksun takia.

Erään haastateltavan mukaan yrityksen maksukyvyttömyyttä arvioitaessa sen toimintaa tarkastellaan pidemmällä aikajaksolla ja dynaamisesti, kun taas yrityksen varattomuus on yksinkertaisempi määrittää ja se on varojen ja velkojen erotus. Maksukyvyttömyyden arvioinnissa tarkastellaan yleensä useampaa tilikautta. Maksukyvyttömyyden arvioinnissa huomioidaan myös liiketoiminnan kannattavuus ja yrityksen kyky suoriutua velvoitteistaan. Maksukyvyttömyyden yksi edellytys on, että yrityksen liiketoiminta on kannattamatonta, eikä sillä ole myöskään mahdollisuutta saada lisärahoitusta. Vastaja 3 toteaa myös, että maksukyvyttömyyttä arvioitaessa tarkastellaan aina useampaa tilikautta, ellei kyse ole sellaisesta yrityksestä, joka on toiminut ainoastaan yhden tilikauden. Arvioinnissa otetaan huomioon toiminnan kannattavuus ja kyky suoriutua maksuvelvoitteista. Ongelmia maksukyvyttömyyden määrittämiseen voi aiheuttaa se, että yrityksellä on jotain varoja, jotka eivät ole viranomaisten tiedossa. Toinen tärkeä asia on varojen arvostaminen oikeaan ja käypään arvoon.

Sama haastateltava toteaa, että velallisen epärehellisyys -rikoksiin liittyvässä maksukyvyttömyyden arvioinnissa ongelmia voi tuottaa se, miten paljon ja minkä tyyppistä näyttöä velallisen maksukyvyttömyydestä täytyy olla, että oikeus sen hyväksyy ja katsoo velallisen maksukyvyttömäksi. Ongelmia arvioinnissa voi aiheuttaa myös se, että kirjanpidossa on virheitä, jotka vaikeuttavat taloudellisen analyysin tekemistä. Asia, josta voidaan oikeudessa kiistellä, on maksukyvyttömyyden alkamisen ajankohta. Mikäli velallinen pystyy kumoamaan väitteen maksukyvyttömyyden alkamisajasta ja se katsotaankin alkaneen vasta myöhemmin, voi tämä vaikuttaa myös siihen, että rikoksen nimike lievenee törkeästä tekemuodosta perusmuotoiseen tekemuotoon. Tämä on kuitenkin harvinaista. Vastajan mukaan velallisen epärehellisyys -rikosten esitutkinta on melko työläs ja vaatii huolellisen esitutkinnan sekä hyvän yhteistyön syyttäjän kanssa.

Ongelmia maksukyvyttömyyden määrittämiseen erityisesti velallisen epärehellisyys -rikoksen osalta tuovat ainakin seuraavat seikat:

1. Velallisen epärehellisyys -rikoksen tunnusmerkistön melko laaja tulkinnanvaraisuus. Onko velallinen toimenpide todellisuudessa aiheuttanut, tai pahentanut maksukyvyttömyyttä ja onko velallinen mieltänyt itse tämän. Teoilla tulee olla selkeä syy-yhteys.

2. Maksukyvyttömyyden määreitä ei ole kirjattu rikoslakiin, joten määrittäminen ja kriteerit ovat tulkinnanvaraisia.
3. Maksukyvyttömyyttä arvioivat henkilöt, joilla on erilainen koulutustausta ja he työskentelevät eri organisaatioissa. Arvioon voivat vaikuttaa esimerkiksi arvioijan omat näkemykset ja mielipiteet.

Kuten Laitinen ja Laitinen (2014, s. 7) toteavat, yksi selkeä ongelma maksukyvyttömyyden määrittämisessä on, että maksukyvyttömyyttä arvioivat eri taustan omaavat ja eri organisaatioissa ja tehtävissä olevat henkilöt. Tämä kriteerien ja arviointien erilaisuus tuli esiin myös haastatteluvastauksista. Tämä voi aiheuttaa sen, että arvioinnit poikkeavat toisistaan. Maksukyvyttömyyden arvioinnissa voidaan myös käyttää hieman eri kriteereitä. Eri kriteerien käyttö voi vastaavasti aiheuttaa edelleen sen, että samankaltaisissa tapauksissa voidaan antaa erilaisia lausuntoja maksukyvyttömyydestä. Kun huomioidaan, että maksukyvyttömyyden toteaminen voi johtaa siihen, että yrityksen vastuuhenkilö voi joutua rikoksesta epäilyksi ja mahdollisesti myös tuomituksi, tulisi maksukyvyttömyyslausuntojen olla lähes yhdenmukaisia ja samoin kriteerein laadittuja.

Lahti ja Koponen (2007, s. 104) tuovat esiin yhden merkittävän ongelman maksukyvyttömyyden määrittämiseen liittyen. Ongelma on siinä, että rikoksen tunnusmerkistö ja määritteet ovat tulkinnanvaraisia. Koska rikosten tunnusmerkistössä ja myös maksukyvyttömyyden arvioinnissa on kyse tulkinnanvaraisista arvioista, on kyse asiasta, joka todennäköisesti tuottaa ongelmia esimerkiksi juuri velallisen epärehellisyys -rikosten oikeuskäsittelyssä. Koska kyse arviosta ja lain tulkinnasta, voi siihen vaikuttaa yksittäisten henkilöiden mielipiteet ja taustat. Tämä voi johtaa siihen, että ihmisiä ja yrityksiä kohdellaan jopa eriarvoisesti esimerkiksi oikeudessa.

Edellä olevaa väitettä asioiden tulkinnanvaraisuudesta tukee myös vastaaja 3:n vastaus, jonka perusteella asiat ovat tulkinnanvaraisia. Tätä seikkaa tukee vastaaja 3:n kommentti: ”maksukyvyttömyyden arvioinnissa ongelmia voi tuottaa se, miten paljon ja minkä tyyppistä näyttöä velallisen maksukyvyttömyydestä täytyy olla, että oikeus sen hyväksyy ja katsoo velallisen maksukyvyttömäksi.” Kyse on myös tapauskohtaisesta arvioinnista.

Lisäksi arvio riippuu myös siitä, minkälainen kirjanpitomateriaali arvioijalla on käytössään. Mikäli kirjanpitomateriaalia ei ole riittävästi, tai sen on huonosti laadittu, joudutaan asioita arvioimaan ja tulkitsemaan. Lopputulos riippuu siitä, miten oikeus arvioi ja tulkitsee asian.

Laitinen ja Laitinen (2014, s. 212) kirjoittavat, että yrityksen viimeisellä tilinpäätöksellä on merkittävä rooli maksukyvyttömyysarvioinnissa ja arvioinnissa tulee ottaa huomioon myös yrityksen tulevaisuus. Edelleen he toteavat, että yrityksen johtohenkilöt voivat antaa parhaan arvion maksukyvyistä ja tulevaisuudesta. Edellä olevaan liittyen voidaan kysyä, kykenevätkö maksukyvyttömyysarvioita tekevät henkilöt, jotka laativat arviot lähes yksinomaan tilinpäätöstietoihin perustuen, eivätkä ole olleet henkilökohtaisesti millään tavalla mukana yrityksen toiminnassa, antamaan luotettavia lausuntoja yrityksen maksukyvyistä ja jopa nähdä yrityksen liiketoiminnan tulevaisuuteen.

5.2 Maksukyvytön yritys?

Haastateltavilla oli melko yhteneväinen näkemys siitä, että yritys katsotaan yleensä maksukyvyttömäksi silloin, kun yritys ei kykene selviytymään sen hetkisistä velvoitteistaan, eli maksuista, eikä yritykselle ole tulossa lähiaikoina sellaisia tuloja ja rahavaroja, jotka parantaisivat maksukykyä. Sitä vastoin yritystä ei katsota maksukyvyttömäksi silloin, kun sillä on ainoastaan tilapäisiä maksuvaikeuksia. Vaikka maksukykyä voidaan määritellä hieman eri tavoin, yhteistä kuitenkin on, että maksukyvyttömyys kuvastaa yrityksen taloudellista kriisitilaa. Haastatteluvastausten perusteella näkemys maksukyvyttömyydestä on yhteneväinen oikeuskirjallisuuden perustelujen kanssa.

Edellä olevaa haastateltavien näkemystä oikeuskirjallisuuteen peilaten, voidaan vastauksista nähdä tiettyjä yhteneväisyyksiä. Näitä ovat mm. se, että yritys ei kykene selviytymään erään-tyneistä maksuistaan, eikä ole näköpiisissäkään, että lisää varoja olisi tulossakaan lähiaikoina. Myös se, että maksukykyä voidaan määritellä hieman eri tavoin, jota tukee mm. Laitinen ja Laitinen (2014). Myös taloudellinen kriisitila ilmenee oikeuskirjallisuudesta.

Eräs vastaaja toteaa seuraavasti:

”Velallisen epärehellisuuden keskeinen tunnusmerkistötekijä on maksukyvyttömyys. Yritys on maksukyvytön, kun se muutoin kuin tilapäisesti ei kykene maksamaan erääntyneitä velvoitteitaan. Kun yrityksellä on taloudellisia vaikeuksia eli esim. laskuja alkaa rästytyä, on yrityksen alettava huomioimaan toiminnassaan velkojensa oikeudet eli yritys ei voi ”törsätä” rahojaan epäolennaiseen.”

Kuten oikeuskirjallisuudesta ja myös vastaaja 1:n vastauksesta tulee ilmi, että velallisen epärehellisyys -rikoksen tunnusmerkistö toteutuu ainoastaan siinä tapauksessa, että maksukyvyttömyys on muuta kuin tilapäistä. Maksukyvyttömyys, jopa tilapäinenkin, yleensä johtaa siihen, että yritys ei kykene enää maksamaan erääntyviä maksuja ajallaan ja alkaa tulla maksuviivästyksiä. Tällainen tilanne vaatii yritykseltä tiukkaa rahakuria, eikä varoja voi törsätä, kuten vastaaja 1 toteaa.

Erästä vastauksesta voitiin todeta, että velallisen rikosten esitutkinnassa saattaa olla vaikeuksia näyttää toteen se, että onko tiettyjä oikeustoimia tehty tietoisena siitä, tai että olisiko tullut tietää, että kyseinen toimi voisi aiheuttaa yrityksen tulemisen maksukyvyttömäksi ja tällöin myös rikosvastuun toteutumisen.

Kuten aiemmin korkeimman oikeuden ratkaisussa 2020:101 todetaan, kyse on siitä, onko velallinen aiheuttanut maksukyvyttömyyden, tai pahentanut sitä. Vastaaja 1:n toteama siitä, että esitutkinnassa voi olla vaikeuksia näyttää velallisen tietoisuus siitä, että teko aiheuttaa maksukyvyttömyyden, tai pahentaa sitä, on yhteneväinen em. korkeimman oikeuden kanssa.

Eräs vastaaja toteaa, että yleensä maksukyvyttömyyden syynä on kannattamaton liiketoiminta. Tästä seuraa se, että yritykseen tuleva rahavirta ei kata kaikkia yritykselle tulevia maksuja.

Muun kuin tilapäisen maksukyvyttömyyden tilan määritelmä on hieman epäselvä, kuten myös sen, milloin yritys on tilapäisesti maksukyvytön. Pysyvästi maksukyvyttömäksi velallinen voitaisiin kuitenkin katsoa tietyin kriteerein, mutta kyse on kuitenkin tapauskohtaisesta arviosta. Pysyvästi maksukyvyttömäksi yritys voitaisiin katsoa seuraavissa tapauksissa:

1. Velallinen ei pysty selviytymään jo erääntyneistä, tai tulossa olevista olennaisista maksuvelvoitteista, eikä ole näköpiirissä, että sille tulisi varoja, joilla nämä

maksuvelvoitteet voitaisiin maksaa. Olennaisiksi maksuiksi katsotaan esimerkiksi eläkemaksut ja verot.

2. Velallisella on jo erääntyneitä, tai erääntymässä olevia maksuvelvoitteita, eikä yrityksen liiketoimintaa voida katsoa kausiluontoiseksi, jolloin olisi kohtuullisen ajan kuluessa tulossa rahavaroja, joilla maksaa maksuvelvoitteet.
3. Velallisella on maksuvelvoitteita, joista se ei ole selviytynyt, tai ei tule selviytymään, eikä sillä ole myöskään mahdollisuutta saada enää lisärahoitusta, joilla maksaa nämä maksuvelvoitteet.

5.3 Tilapäisesti maksukyvytön yritys

Erään vastaajan mukaan se, että yritys on esimerkiksi muutaman kuukauden taloudellisissa vaikeuksissa ja maksukyvytön, ei vielä johtaisi siihen, että kynnyksellä velallisen epärehellisydestä täytyisi. Sitä vastoin noin vuoden maksukyvyttömyys ylittäisi tällaisen kynnyksen. Oikeuskäytännössä on viime aikoina kiinnitetty huomiota siihen, voiko yritys saada ulkopuolista rahoitusta ja näin poistaa maksukyvyttömyystilan. Mikäli pankki myöntää yritykselle lisärahoitusta, niin siinä tapauksessa ainakin pankki katsoo yrityksellä olevan vielä ”toivoa”, eli se olisi edelleen maksukykyinen. Vastaja 1 toteaa myös, että täysi varattomuus on helpompi arvioida, kuin maksukyvyttömyys, koska tuolloin yrityksellä voi olla vielä jonkinlaisia mahdollisuuksia jatkaa toimintaa. Maksukyvyttömyystila syntyy jo ennen varsinaista varattomuustilaa. Tässä tapauksessa yrityksellä voi olla ulosmitattavaa omaisuutta, mutta se on tullut kuitenkin maksukyvyttömäksi.

Toisen vastaajan mukaan tulee selvittää, onko velallisella mahdollisuutta saneerausmenettelyyn, tai velkajärjestelyyn. Näin yrityksen velkoja voitaisiin leikata ja toimintaa jatkaa. Tällaisessa tapauksessa liiketoiminnan tulee olla kuitenkin kannattavaa, vaikkakin ehkä pienemässä mittakaavassa, kuin alun perin.

KKO: 2020:101 mukaan, mikäli yritys, eli velallinen on tehnyt velkojien kanssa maksusuunnitelman velkojen maksamiseksi tullessaan maksukyvyttömäksi ja tällöin on määrätty veloille

uudet eräpäivät tulevaisuuteen, olisi kyseessä tilapäinen maksukyvyttömyys. Mikäli yritys ei kuitenkaan pysty noudattamaan tätä laadittua maksusuunnitelmaa ja velat jäävät maksamatta, olisi yritys tässä tapauksessa pysyvästi maksukyvytön.

Korkeimman oikeuden ratkaisu on yhdenmukainen vastaaja 2: näkemyksen mukaan. Eli mikäli yritys on päässyt järjestelyyn, jossa velkojen maksuaikataulusta pystytään sopimaan ja velkoja mahdollisesti leikkaamaan, ei kyse olisi pysyvästä maksukyvyttömyydestä, vaan ennemminkin kyse olisi tässä tapauksessa tilapäisestä maksukyvyttömyydestä – edellyttäen, että yritys noudattaa sovittua maksusuunnitelmaa.

Oikeuskirjallisuudessa tuodaan esiin, että velallisen tulee kyetä maksamaan velat kohtuullisessa ajassa ja se, että tilapäisyys tarkoittaa muutaman kuukauden ajanjaksoa. KKO: 2021:9 ratkaisussa käsitellään kohtuullisen ajan määrittä. Ratkaisussa käsiteltiin irtisanomista ja siihen liittyvää kohtuullista aikaa. Tässä em. ratkaisussa korkein oikeus on pitänyt kolmen ja puolen kuukauden aikaa kohtuullisena. Edellä olevan perusteella velan maksussa voisi olla jopa kolmen ja puolen kuukauden viive, ja viivästys katsottaisiin kohtuulliseksi ajaksi.

Kuten yksi vastaaja toteaa, ei muutaman kuukauden viivästys maksuissa vielä tekisi yritystä maksukyvyttömäksi. Tämä on linjassa edellä olevan korkeimman oikeuden ratkaisun kanssa, eli muutaman kuukauden viivästys maksussa olisi vielä katsottava kohtuulliseksi. Mikäli kyse olisi join vuoden viivästyksestä, olisi kyse jo pysyvästä maksukyvyttömyydestä, kuten vastaaja 1 toteaa.

Yhteenvetona, huomioiden oikeuskirjallisuudessa esitetyt seikat sekä haastattelussa esille tulleet asiat, voidaan maksukyvyttömyys katsoa ainoastaan tilapäiseksi esimerkiksi seuraavissa tapauksissa:

1. Maksukyvyttömyys on kestänyt muutamasta kuukaudesta - maksimissaan noin vuoden ajanjaksoon ja pystytään osoittamaan, että yritykselle on tulossa lähitulevaisuudessa rahavaroja, joilla maksuveloitteet voidaan maksaa. Tällaisessa tapauksessa tulee olla realistinen ja perusteltu syy, miksi yritykselle on tulossa rahavaroja tulevaisuudessa. Pelkkä väite ei riitä.

2. Yritys pystyy saamaan lisärahoitusta velkojen maksuun esimerkiksi pankista. Mikäli pankki myöntää rahoitusta, on se tulkittavissa siten, että yrityksellä on mahdollisuuksia vielä jatkaa kannattavaa liiketoimintaa.
3. Kyse on yrityksestä, jonka toiminta on kausiluonteista. Maksuvelvoitteita voi olla jäänyt rästiin, mutta rahavaroja on kuitenkin näköpiirissä esimerkiksi seuraavalla kaudella.
4. Mikäli yritys on joutunut maksuvaikeuksiin, mutta myymällä omaisuuttaan yritys pystyy selviytymään eräänäntyneistä maksuvelvoitteista, olisi tällöin kyse tilapäisestä maksukyvyttömyydestä. Tässä on lisäedellytyksenä kuitenkin se, että yrityksen tulee olla edelleen liiketoimintakykyinen, vaikka myy omaisuuttaan.
5. Mikäli yritys saa lykkäystä maksuihin, tai on sopinut velkajärjestelystä, ei tuona aikana tulisi katsoa yritystä vielä pysyvästi maksukyvyttömäksi.

5.4 Keinotekoinen järjestely

Erään vastaajan mukaan on yleistä, että rikostutkintaan päätyvissä tapauksissa tulee ilmi, että yrityksen omaisuutta ja varoja on siirretty rikoksesta epäillyn lähipiiriin nimiin. Vastaajan mukaan oikeudessa riidellään usein juuri niissä tapauksissa, joissa omaisuutta on esimerkiksi ulosmitattu jonkun velallisen lähipiiriin kuuluvalta velallisen velkojen maksamiseksi. Tällöin toimitaan ulosottokearen 4 luvun 14§ perusteella.

Tutkija on tutkinut työssään lukuisia ajoneuvojen rahoituksiin liittyviä petoksia. Näiden yhteydessä keinotekoinen järjestely on hyvin yleistä. Ajoneuvo ja siihen liittyvä rahoitus laitetaan usein jonkun bulvaanin nimiin. Tällä pyritään estämään se, ettei ajoneuvoa voitaisi ulosmitata ajoneuvon todellista määräysvaltaa käyttävän henkilön velkoihin.

Yrityksen heikentynyt talouden tilanne on todennäköisesti syy miksi omaisuutta, tai varoja lähdetään siirtämään yrityksestä muille. Todennäköisesti tällä halutaan pelastaa ”uppoavasta laivasta” edes jotain. Mikäli yritys on ollut jo lähes maksukyvytön, niin tällainen varojen siirto tuossa tilanteessa voi aiheuttaa sen, että yrityksestä tulee lopullisesti maksukyvytön. Mikäli

tämä varojen siirto ei ole perusteltua, voi velallisen epärehellisyys -rikoksen tunnusmerkistön mukainen teko täytyä.

5.5 Varaton yritys

Erään vastaajan mukaan yritys on varaton, jos sillä ei ole varoja, eikä omaisuutta, jotka voisi ulosmitata. Varsinkin silloin yritys on varaton, mikäli on tiedossa, ettei lähitulevaisuudessa-kaan ole kertymässä tuloja, joka muuttaisi tilanteen, eli kerryttäisi yritykselle varallisuutta.

Yksi vastaaja toteaa seuraavasti:

”Mikäli edes pakkoperintä (Suomessa ulosotto) ei onnistu lain tarkoittamin keinoin löytämään varoja velvoitteiden täyttämiseksi ja siten yritykselle kertyneiden velkojen maksamiseen, yritys voidaan todeta varattomaksi. Tätä kriteeriä kutsutaan ulosotossa varattomuusesteeksi, joka tehdään tilanteessa, jossa perittävää omaisuutta ei yrityksen velvoitteiden suorittamiseksi ole.”

Kuten vastaaja toteaa, yritys todetaan varattomaksi, mikäli sillä ei ole omaisuutta, tai varoja ja sen velkoja ei ole saatu perittyä edes ulosoton toimin, vaan se on todennut yrityksen varattomaksi. Ennen kuin yritys todetaan varattomaksi, tulisi myös selvittää velallisen läheistahot ja heidän varallisuutensa ja selvitettävä, voidaanko tätä omaisuutta periä yrityksen velkoihin. Vastaaja 2 toteaa myös, että keskeistä varattomaksi toteamisessa on yrityksen luonne ja rakenne. Pienillä ja keskisuurilla yrityksillä ei yleensä ole monimutkaisia rakenteita, jotka voivat vaikuttaa siihen todetaanko yritys varattomaksi. Suurilla yrityksillä voi sitä vastoin olla mm. tytäryhtiöitä ja erilaista varallisuutta. Vastaaja 2:n mukaan on melko yleistä, että yritys halutaan saada tietoisesti näyttämään varattomalta, tai sitten pyritään kumoamaan varattomuusväite perusteettomana. Tähän vaikuttaa mm. se, onko yrityksen varallisuuden menettämiseen liittynyt rikoksesta epäiltyjen omaa henkilökohtaista omaisuutta.

Eräs vastaaja toteaa: Mikäli velkojan ulosottoon toimittamaa maksuvelvoitetta ei pystytä perimään velalliselta, on ulosoton todettava velallinen varattomaksi. Kyseessä on tuolloin varattomuuseste. Vastaaja 4 kertoo esimerkin, että velallinen maksaa julkista velkaansa, eli veroja 100 euroa kuukaudessa viiden vuoden ajan, joka on verojen vanhenemisaika. Tuo 100 euron

summa siis ulosmitataan velalliselta kuukausittain. Yritystä ei tässä tapauksessa todeta varattomaksi, koska perintää voidaan suorittaa, vaikkakin hyvin pieni summa kerrallaan.

Em. ulosoton esimerkki on ongelmallinen, koska em. tilanteessa yritys olisi käytännössä maksukyvytön, mikäli sillä olisi huomattavan suuret erääntyneet velat, esimerkiksi jopa miljoonan euron velka, jota se maksaisi ainoastaan sata euroa kuukaudessa tuon viiden vuoden ajan. Tuolloin yritystä ei katsottaisi kuitenkaan maksukyvyttömäksi, vaikka käytännössä suurin osa siitä jäisi maksamatta.

Sekä oikeuskirjallisuuden, että haastatteluvastausten perusteella yrityksen varattomaksi toteaminen on yksiselitteisempää, kuin maksukyvyttömyys, joka syntyy ennen täydellistä varattomuutta. Varattomalla yrityksellä ei ole käytössään rahavaroja, eikä niitä ole myöskään enää tulossa tulevaisuudessa, eikä se voi myöskään saada enää lisärahoitusta. Varattomalla yrityksellä ei myöskään ole enää mitään omaisuutta, jota realisoida ja maksaa velat. Yksi ongelmakohta varattomuuden toteamisessa voisi olla se, että yrityksen omaisuutta ei kyetä jostain syystä realisoimaan esimerkiksi sen takia, että se on ulkomailla. Tätä seikkaa ei kuitenkaan tässä työssä käsitelty. Varattomaksi toteaminen tiivistyy siihen, että ellei ulosottoakaan ole pystynyt perimään velkojien saatavia, niin yritys voidaan katsoa täysin varattomaksi ja se on tullut tiensä päähän.

6 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA POHDINTAA

Yksi tutkimuksen kysymyksistä oli, että mitä käytännön ongelmia maksukyvyttömyyden määrittämisessä on. Työssä ei tullut esiin selkeitä ristiriitoja oikeuskirjallisuuden tietojen ja haastatteluvastausten välillä. Se että maksukyvyttömyyttä ja sen määrittämisen kriteereitä ei ole kirjattu rikoslakiin on kuitenkin selkeä ongelma, joka kuvastuu haastatteluvastauksista sekä myös oikeuskirjallisuudesta. Myös asioiden ja arvioinnin tulkinnanvaraisuus on todennäköisesti yksi syy, miksi syytteet eivät mene läpi oikeudessa. Tulkinnanvaraisuus vähenisi todennäköisesti ainakin sillä, että maksukyvyttömyys ja sen määrittämiseen liittyvät asiat ja kriteerit lisättäisiin rikoslainsäädäntöön.

Toinen tutkimuksen kysymyksistä oli, milloin yritys on ainoastaan tilapäisesti maksukyvytön. Tähänkin saatiin vastauksia sekä oikeuskirjallisuudesta, että myös haastatteluvastauksista. Tilapäiselle maksukyvyttömyydelle on useampia kriteereitä, joiden perusteella maksukyvyttömyys voidaan katsoa ainoastaan tilapäiseksi. Näitä kriteereitä on käsitelty jo aiemmin mm. työn tuloksissa. Tilapäisen maksukyvyttömyyden kriteerit ja määrittäminen on ehkä hieman helpompaa, kuin pysyvän maksukyvyttömyyden, jonka arvio nimenomaan voi aiheuttaa oikeudessa ongelmia.

Kolmas tutkimuskysymyksistä oli, mitä asioita tulisi huomioida/selvittää, kun yrityksen maksukyvyttömyyttä määritellään talousrikostutkinnassa? Tällä hetkellä velallisen epärehellisyys - rikoksiin liittyvä maksukyvyttömyysarvio perustuu lähes yksinomaan yhden henkilön laatiin ja rikosperusteisessa erityistilintarkastuksessa saatuihin tietoihin ja kuulustelija esittää näiden tietojen perusteella kysymyksiä rikoksesta epäillylle. Kuten työssä tulee esiin, ei arvio maksukyvyttömyydestä tulisi perustua pelkästään tilinpäätöstietoihin, koska tämä saattaa antaa liian suppean kuvan yrityksen toiminnasta ja tapahtumien kulusta. Kuulustelussa tulisi selvittää nykyistä hieman laajemmin asioita, jotka liittyvät maksukyvyttömyyteen ja sen syihin.

Jotta oikeudelle toimitettava arvio maksukyvyttömyydestä ja näytöstä ylipäätään olisi parempilaatuinen, tulisi kuulustelussa selvittää esimerkiksi seuraavia asioita:

1. Kykeneekö epäilty näyttämään jollain tavalla toteen sen, että yritys olisi ainoastaan tilapäisesti maksukyvytön ja tulevaisuudessa olisi tulossa lisää rahavaroja? Onko kyse esimerkiksi kausiluonteisesta työstä?
2. Onko pyritty hankkimaan lisärahoitusta maksukyvyttömyyden tilan korjaamiseksi ja ellei ole saatu lisärahoitusta, mikä tähän on ollut syynä?
3. Epäillylle tulee kertoa, että mikäli kirjanpitoa pyritään piilottelemaan, tai se on tehty puutteellisesti, tai vääristellen, aiheuttaa tämä mahdollisesti sen, että maksukyvyttömyyttä joudutaan arvioimaan ja tiettyjä tietoja tulkitsemaan. Poliisilla oleva ja hyvin laadittu kirjanpito voi toimia myös epäillyn eduksi joissain tapauksissa.
4. Onko pyritty pääsemään jonkinlaiseen velkojen uudelleen järjestelyyn, tai velkasaneeraukseen, joka voisi parantaa yrityksen maksukykyä?
5. Onko yrityksellä sellaista omaisuutta, joka ei ole poliisin tiedossa ja jota myymällä voitaisiin parantaa yrityksen maksukykyä?

Edellä olevien lisäksi tulisi pyrkiä selvittämään nykyistä paremmin asioiden syy-yhteys, eli onko jollain tietyllä tapahtumalla selkeä yhteys siihen, että yritys tulee maksukyvyttömäksi, tai pahentaa jo olevaa maksukyvyttömyyttä. Laadukkaampi esitutkinta nopeuttaisi asioiden käsittelyä oikeudessa ja vähentäisi syytteiden hylkäämisen lukumäärää. Tämän työn valmistumisen jälkeen pyritään laatimaan kuulusteluja suorittaville talousrikostutkijoille erillinen koulutuspaketti, jossa käydään läpi tässä työssä havaittuja ongelmakohtia.

Konkurssimenettelyn osalta voidaan todeta, että se on sillä tavalla erilaisessa asemassa velallisen epärehellisyys -rikoksen esitutkintaan verrattuna, että konkurssimenettelyssä maksukyvyttömyydestä riittää velallisen oma ilmoitus, kun taas velallisen epärehellisyys -rikoksen esitutkinnassa on poliisin vastuu arvioida ja näyttää toteen, että velallinen on ollut maksukyvytön. Tässä tapauksessa velallisella taas on vastaavasti taakka todistaa, että yritys ei olisi-kaan maksukyvytön, vaikka poliisi on näin todennut.

Kuten Laitinen ja Laitinen (2014, s. 7) toteavat, suuri joukko eri ammateissa työskenteleviä ja eri koulutustaustaltaan olevia henkilöitä laatii nykyisin arvioita maksukyvyttömyydestä. Myös haastatteluvastausten perusteella ilmenee, että eri tehtävissä ja organisaatioissa olevilla on hieman eri kriteerit maksukyvyttömyyden arvioinnissa. Herääkin kysymys, että tulisiko maksukyvyttömyysarviointeja tekeville henkilöillä olla jokin yhdenmukainen koulutus, jossa käytäisiin läpi maksukyvyttömyyden yhtenäisiä kriteereitä ja jonka suorittamalla saisi oikeuden laatia maksukyvyttömyysarviointeja. Tällä voisi olla sellainen vaikutus, että jatkossa jokainen maksukyvyttömyysarviointeja tekevä henkilö organisaatiosta riippumatta käyttäisi samoja yhtenäisiä kriteereitä ja lausunnoista tulisi yhdenmukaisempia.

LÄHTEET

Alma Talent (i.a.). Maksuvalmius. *Tunnuslukuopas*. <https://www.almatalent.fi/tunnuslukuopas/maksuvalmius/>

Esitutkintalaki 805/2011. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110805>

Finanssivalvonta (10.3.2023). *Valvottavatiedote*. <https://www.finanssivalvonta.fi/tiedotteet-ja-julkaisut/valvottavatiedotteet/2023/finanssivalvonnan-suorassa-valvonnassa-olevissa-standardimenetelmapankeissa-korjattavaa-uudistuneen-maksukyvyttömyyden-maaritelman-kayttoonotossa/>

HE 26/2003. Hallituksen esitys Eduskunnalle konkurssilainsäädännön uudistamiseksi. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2003/20030026>

HE 53/2002. Hallituksen esitys Eduskunnalle eräiden rikoslain talousrikossäännösten ja eräiden niihin liittyvien lakien muuttamiseksi. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2002/20020053>

KKO: 2021:9. *Työsopimus – työsopimuksen päättäminen*. <https://www.finlex.fi/fi/oi-keus/kko/kko/2021/20210009>

KKO: 2020:101. *Velallisen rikos – törkeä velallisen epärehellisyys*. <https://www.finlex.fi/fi/oi-keus/kko/kko/2020/20200101>

Konkurssiasiamiehen toimisto. (28.1.2021). https://www.konkurssiasiamies.fi/fi/index/konkurssijayrityssaneeraus/shzygofik/velallisenakonkurssimenettelyssa_1.html

Konkurssilaki 120/2004. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040120>

Koulu, R. (2004). *Uusi konkurssilaki*. Talentum Oy. <https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.libts.seamk.fi/teos/CAFBICTDG#kohta:i>

Koulu, R. (2009). *Konkurssioikeus*. WSOYpro.

Koulu, R., & Lindfors, H. (2010). *Maksukyvyttömyyden oikeudelliset ulottuvuudet*. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisu.

Koulu, R., & Lindfors, H. (2021). *Maksukyvyttömyys: Yritys velkojana ja velallisena* (2. p.). Kauppakamari.

Koulu, R., Lindfors, H. & Niemi, J. (2017). *Insolvenssioikeus*. Alma Talent Oy.

- Kukkonen, R. (2018). *Velallisen rikokset: Tunnusmerkistöt ja yleiset opit*. Edita.
- Lahti, R., & Koponen, P. (2007). *Talousrikokset*. Suomalainen Lakimiesyhdistys.
- Laitinen, E., & Laitinen, T. (2014). *Yrityksen maksukyky: Arviointi ja ennakointi*. KHT-pro Oy.
- Lindström, J. (2014). *Luotonvalvonta ja saatavien perintä* (4., uud. p.). Alma Talent Oy.
[https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.libts.seamk.fi/teos/FAHBBXCTEB#/kohta:17\(\(20\)Yksityishenkil\(\(f6\)n\(\(20\)velkaj\(\(e4\)rjestely/piste:b9](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.libts.seamk.fi/teos/FAHBBXCTEB#/kohta:17((20)Yksityishenkil((f6)n((20)velkaj((e4)rjestely/piste:b9)
- Osakeyhtiölaki 624/2006. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060624#O4L13P2>
- Rikoslaki 39/1889. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>
- Sisäministeriö. (i.a.). *Talousrikollisuus ja harmaa talous*. <https://intermin.fi/poliisiasiat/talousrikollisuus-ja-harmaa-talous>
- Suomen perustuslaki 731/1999. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Toikka, T. (2021). *Talousrikosoikeudellinen maksukyvyttömyyden käsite erityisesti laillisuusperiaatteen näkökulmasta* [pro gradu -tutkielma, Lapin yliopisto]. <https://lada.ulapland.fi/handle/10024/64930>
- Ulosottokaari 705/2007. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070705>

LIITTEET

Liite 1. Kysymyslomake

Liite 1.

Tämä on Markku Kaperin opinnäytetyöhön liittyvä kysymyslomake. Seinäjoen Ammattikorkeakoululle (Liiketoimintaosaamisen johtaminen, YAMK) tehtävässä opinnäytetyössä tutkitaan sitä, milloin ja millä eri kriteereillä yritys voidaan todeta varattomaksi. Tämä kyselylomake liitetään opinnäytetyön liitteeksi.

1. Kerro kuka olet, ja mikä on tehtäväsi/roolisi nykyisessä organisaatiossa/yrityksessä.
2. Kerro omin sanoin tiivistetysti, milloin yrityksen voidaan todeta olevan varaton.
3. Millä eri kriteereillä/mittareilla yritys voidaan todeta varattomaksi?
4. Onko varattomaksi toteamisen osalta jotain erityisiä ongelmakohtia, jotka voivat asettaa kyseenalaiseksi sen, onko yritys varaton?
5. Tuleeko mieleesi jotain erityisiä huomioita yrityksen varattomaksi toteamiseen liittyen.